

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SVÄTEJ ALŽBETY BRATISLAVA
ÚSTAV SOCIÁLNEJ PRÁCE**

120283

**STRIEDAVÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ A JEJ VPLYV NA
DIEŤA
DIPLOMOVÁ PRÁCA**

2017

Bc. VIERA DVOŘÁKOVÁ

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SV. ALŽBETY BRATISLAVA
ÚSTAV SOCIÁLNEJ PRÁCE – EXTERNÁ FORMA**

**STRIEDAVÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ A JEJ VPLYV NA
DIEŤA**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program: Sociálna práca

Študijný odbor: 7561 Sociálna práca

Školiteľ: JUDr. Michal Kunošík, CSc.

BRATISLAVA 2017

Bc. VIERA DVOŘÁKOVÁ

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava

Ústav sociálnej práce

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Akademický rok:	2016/2017
Typ záverečnej práce:	diplomová
Názov záverečnej práce:	Striedavá osobná starostlivosť a jej vplyv na dieťa.
Meno, priezvisko a tituly študenta/študentky:	Bc. Viera Dvořáková
Študijný program:	7761 T 00 sociálna práca
Študijný odbor:	7761 sociálna práca
Školiace pracovisko:	Ústav sociálnej práce, externá forma štúdia
Meno, priezvisko a tituly školiteľa/školiteľky:	JUDr. Michal Kunošik, CSc.
Vedúca Ústavu sociálnej práce:	prof. MUDr. Eva Grey, PhD.

Anotácia:

Diplomová práca sa bude venovať aktuálnej problematike rozvodu manželstva, rozpadu rodiny a následným zverením dieťaťa do inštitútu striedavej osobnej starostlivosti, ako jednej z foriem porozvodovej starostlivosti. Našu pozornosť upriamime na vzťahy v rodine, vplyv rozvodu na členov rodiny a v neposlednom rade na maloleté dieťa.

Výskumnú časť uskutočníme formou kvantitatívneho výskumu, v ktorom sa zameriame na zmeny a väzby v rodinných vzťahoch. Cieľom našej práce bude upriamenie pozornosti na striedavú osobnú starostlivosť, jej vplyv na vybranú porozvodovú starostlivosť o dieťa so zásahom do jeho života a života rodičov.

Jazyk práce:
Vyjadrenie školiteľa/školiteľky záverečnej práce:
Podpis školiteľa/školiteľky:
Dátum schválenia zadania:
Podpis vedúcej Ústavu sociálnej práce:

slovenský

súhlasím

31.05.2016

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu som vypracovala samostatne,
neporušila som autorský zákon a použitú literatúru som uviedla na príslušnom
mieste.

V Bratislave dňa 28. 3. 2017

.....

Podpis

POĎAKOVANIE

Týmto by som chcela poďakovať školiteľovi mojej Diplomovej práce JUDr. Michalovi Kunošíkovi, CSc. za jeho odborné vedenie, metodickú pomoc a cenné rady, ktoré mi poskytol pri jej vypracovaní.

ABSTRAKT

DVOŘÁKOVÁ, Viera: Striedavá osobná starostlivosť a jej vplyv na dieťa. [Diplomová práca]/ Bc. Viera Dvořáková – Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav sociálnej práce. – Školiteľ: JUDr. Michal Kunošík, CSc. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister sociálnej práce. – Bratislava : Ústav sociálnej práce, 2017. 91 s.

Striedavá osobná starostlivosť a jej vplyv na dieťa

Práca sa obsahovo zameriava na porozvodovú starostlivosť a to na inštitút striedavej osobnej starostlivosti o maloleté dieťa. Výber správnej porozvodovej starostlivosti o deti je veľmi vážnym zásahom do života detí a ich rodičov, toto rozhodnutie rodinu ovplyvní na celý život. Prostredie, v ktorom je dieťa vychovávané, láska oboch rodičov, vnútorné väzby v rodine vplývajú a formujú osobnostný vývin dieťaťa. Väzby a spoločné puto, ktoré vzniká medzi oboma rodičmi a dieťaťom, ich bude sprevádzať počas celého života. V diplomovej práci sa zameriame na význam rodiny, poukážeme na výhody a nevýhody striedavej osobnej starostlivosti. Porovnáme striedavú osobnú starostlivosť doma a v iných krajinách. Cieľom diplomovej práce je dať do pozornosti inštitút striedavej osobnej starostlivosti ako jednej z možností zverenia dieťaťa obom rodičom po rozpade rodiny, poukázať na jeho minimálne využívanie v praxi.

Praktická časť sa zaoberá kvantitatívnym výskumom, v ktorom sme upriamili pozornosť na samotné rodiny, v ktorých bolo zverené dieťa do osobnej starostlivosti a do striedavej osobnej starostlivosti. V spomínaných rodinách sme sa zamerali na porovnanie vzťahov, komunikáciu, vzájomnú spoluprácu, ktorá by mala viesť k tomu najcennejšiemu, čo zo vzťahu zostalo – ich spoločné dieťa.

Kľúčové slová:

Rozvod. Dieťa. Striedavá osobná starostlivosť. Cochemský model. Sociálny pracovník.

ABSTRACT

DVOŘÁKOVÁ, Viera: Alternately, personal care and its impact on the child. [Thesis]/ Bc. Viera Dvorakova - College of Health Care and Social Work of St. Elisabeth Bratislava. Department of Social Work. - Support: JUDr. Michal Kunošík, PhD. Qualification level: Master of Social Work. - Bratislava: Department of Social Work, 2017. 91 p.

Alternating parental care and its impact on child

The work content focuses on the post-divorce care and the Institute of alternating custody of a minor child. Choosing the correct post-divorce child care is a very serious interference in the lives of children and their parents, this decision will affect the family life. The environment in which the child is raised, the love of both parents, the internal bonds within the family influence and shape the personality development of the child. Ties and common bond that formed between the two parents and the child, be accompanied throughout their lives. The diploma thesis will focus on the importance of family, point out the advantages and disadvantages of alternating custody. Comparing alternating personal care at home and in other countries. The first chapter is brought to the attention Institute alternating custody as an option child custody to both parents after family breakdown, refer to its minimal use in practice.

The practical part deals with quantitative research, in which we draw attention to the family itself, which has been entrusted with custody of the child and to alternating custody. The aforementioned families, we focused on comparing the relationships, communication, mutual cooperation, which should lead to the most valuable, what is left of the relationship - their common child.

Keywords:

Divorce. A child. Alternating personal care. Cochem model. Caseworker.

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 ROZVOD RODINY A JEJ VPLYV NA DIEŤA.....	15
1.1 Manželstvo.....	15
1.2 Význam rodinného prostredia.....	19
1.3 Kríza v rodine a rozvod.....	20
1.4 Vplyv rozvodu na dieťa.....	23
1.5 Právna úprava striedavej osobnej starostlivosti.....	26
1.6 Cochemský model.....	29
1.7 Výhody a nevýhody striedavej osobnej starostlivosti.....	31
2 APLIKÁCIA STRIEDAVEJ OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH.....	38
2.1 Striedavá osobná starostlivosť na Slovensku.....	38
2.2 Striedavá osobná starostlivosť v zahraničí.....	43
2.3 Rodiny v Škandinávii a striedavá osobná starostlivosť.....	46
3 METÓDY A VÝSKUM.....	51
3.1 Stanovenie hypotézy.....	52
3.2 Výskumná vzorka.....	55
4 VÝSLEDKY.....	56
4.1 Overenie hypotéz.....	62
4.2 Zhrnutie výsledkov.....	74
4.3 Diskusia a odporúčania pre prax.....	77

5	ZÁVER.....	83
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	85

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Tabuľka 1: Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2014.....	39
Tabuľka 2: Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2015.....	40
Tabuľka 3: Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2016.....	41
Tabuľka 4: Pohlavie (otázka č.1.).....	56
Tabuľka 5: Občianstvo (otázka č.2.).....	56
Tabuľka 6: Rodinný stav (otázka č.3.).....	57
Tabuľka 7: Najvyššie dosiahnuté vzdelanie (otázka číslo 4.).....	57
Tabuľka 8: Do akej starostlivosti je zverené Vaše dieťa (otázka číslo 5.).....	57
Tabuľka 9: Ako by ste podľa svojich doterajších skúseností zhodnotili možnosť mať dieťa v striedavej osobnej starostlivosti? (otázka č.6).....	58
Tabuľka 10: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu? (otázka č.7).....	58
Tabuľka 11: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu? (otázka č. 8).....	58
Tabuľka 12: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho partnera/partnerky? (otázka č. 9).....	59
Tabuľka 13: Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou? (otázka č.10).....	59
Tabuľka 14: Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou komunikáciou konfliktné situácie? (otázka č. 11).....	59
Tabuľka 15: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti? (otázka č.12).....	60
Tabuľka 16: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom? (otázka č.13).....	60
Tabuľka 17: Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na vaše dieťa? (otázka č.14).....	60
Tabuľka 18: Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah Vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou? (otázka č.15).....	61
Tabuľka 19: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom? (otázka č. 16).....	61

Tabuľka 20: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom? (otázka číslo 17).....	61
Tabuľka 21: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom (otázka č. 18).....	62
Tabuľka 22: (Spracovanie otázky 7) Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu?.....	63
Tabuľka 23: (Spracovanie otázky 8) Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu?.....	64
Tabuľka 24: (Spracovanie otázky 9) Ako by ste podľa Vás zhodnotil/a Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho bývalého partnera/partnerky?.....	65
Tabuľka 25: (Otázka číslo 10) Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou?.....	66
Tabuľka 26: (Otázka číslo 11) Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou komunikáciou konfliktné situácie?.....	67
Tabuľka 27: (Otázka číslo 12) Ako podľa Vás vníma vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti?.....	68
Tabuľka 28: (Otázka číslo 13) Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom?.....	69
Tabuľka 29: (Otázka číslo 14) Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na Vaše dieťa?.....	70
Tabuľka 30: (Otázka číslo 15) Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah Vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou?.....	70
Tabuľka 31: (Otázka číslo 16) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom?.....	71
Tabuľka 32: (Otázka číslo 17) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom?.....	72
Tabuľka 33: (Otázka číslo 18) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom?.....	73
Tabuľka 34: Indikátor výpočtu výskumu celkom.....	76
 Graf 1: Počet zverených detí rok 2014.....	40
Graf 2: Počet zverených detí 2015.....	40
Graf 3: Počet zverených detí 2016.....	41

Graf 4: Prehľad zverených detí do SOS 2014 – 2016.....	42
Graf 5: Rozdelenie v % (otázka 7).....	64
Graf 6: Rozdelenie v % (otázka 8).....	64
Graf 7: Rozdelenie v % (otázka 9).....	65
Graf 8: Rozdelenie v % (otázka 10).....	66
Graf 9: Rozdelenie v % (otázka 11).....	68
Graf 10: Rozdelenie v % (otázka 12).....	68
Graf 11: Rozdelenie v % (otázka 13).....	69
Graf 12: Rozdelenie v % (otázka 14).....	70
Graf 13: Rozdelenie v % (otázka 15).....	71
Graf 14: Rozdelenie v % (otázka 16).....	71
Graf 15: Rozdelenie v % (otázka 17).....	72
Graf 16: Rozdelenie v % (otázka 18).....	73
Graf 17: Pomer mužov a žien s pozitívnym názorom na SOS v % (otázka 6).....	75
Graf 18: Pomer mužov a žien s negatívnym názorom na SOS podľa pohlavia v % (otázka 6).....	75
Graf 19: Vzdelanie respondentov, ktorí mali dieťa v SOS v % (otázka 4).....	76

ZOZNAM SKRATIEK A SYMBOLOV

ADHD - (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – hyperaktivita s poruchou pozornosti

ČR - Česká republika

IS - Iná starostlivosť

OS - Osobná starostlivosť

SOS - Striedavá osobná starostlivosť

SPODaSK - Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela

Syndróm zavrhnutého rodiča - následok rozvodu, odpor k druhému rodičovi

SR - Slovenská republika

Mediácia - sprostredkovanie, spôsob komunikácie, keď do nej vstupuje tretia strana a to osoba, ktorá je zaangažovaná jednak na riadení formálnych procedurálnych otázok a na riešení aspektov problému

MPSVaR - Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny

ÚPSVaR - Úrad práce sociálnych vecí a rodiny

Z.z. - Zbierka zákonov

ÚVOD

„Zachovaj nám ich oboch. Ved' dve ruky máme.

*Dve rúčky deťom stvoril Boh, pre otecka jednu,
druhú mame.“*

(Milan Rúfus)

Rozvod je pre celú rodinu psychickou traumou. Záleží hlavne na zodpovednosti a komunikácii medzi dospelými, ktorí by sa mali postarať o to, aby počas rozvodu a po ňom trpelo čo najmenej to najcennejšie, čo im z ich vzťahu zostalo, a to je ich spoločné dieťa. Odborníci sa zhodujú v tom, že rozvod je pre dieťa udalosť, ktorá je taká závažná, že jej dôsledky pretrvávajú až do dospelosti. Úlohou rodičov je pripraviť sa na túto udalosť, zvážiť všetky okolnosti, viesť spolu konštruktívnu komunikáciu a nájsť medzi sebou konsenzus, ktorý bude pre ich dieťa tým najlepším riešením. Pre dieťa je nesmierne dôležité nájsť vo svojich rodičoch pocit stability, bezpečia, útechy a opory. Prežité chvíle v detstve, všetky precítania a zážitky, ktoré boli sprevádzané s rodičmi, či sú pozitívne, alebo negatívne, sa skôr, či neskôr prejavajú aj v ďalších systémoch. Môžeme ich vidieť vo forme komunikácie, vystupovaní voči okoliu, alebo ako formu riešenia konfliktných situácií a podobne. Je naozaj trápením poznať osudy detí, ktoré sa stali nástrojom mocenského boja svojich rodičov, pomsty či vydierania. Nezaslúžia si byť ani zdrojom vymáhania. Akoby samotný rozchod pre nich už nestačil, deti na to vždy najviac doplatili.

Skúsenosti zo zahraničia nám však ukazujú, že ukončením partnerstva sa neskončilo rodičovstvo. O dieťa sa nesmieme biť, o dieťa sa musíme starať tak, ako najlepšie vieme. Chráňme preto deti, aby mali aj oni to šťastie, že o ich osobnú, každodennú a plnohodnotnú starostlivosť sa po rozchode rodičov budú starať obaja - ako mama, tak aj otec. Faktom zatiaľ je, že takýchto detí nie je bohužiaľ až tak veľa. Nezabúdajme, že aj oni majú rady svoju širšiu rodinu - babky, dedkov a ostatných príbuzných. Rovnako, ako aj samotní rodičia, majú niekedy chuť si oddýchnuť od každodenných povinností. Aj oni majú právo prežívať svoj kúsok voľného času strávený podľa vlastných predstáv.

Keďže rozvodovosť na Slovensku je stále vysoká, rezonuje aj v našom okolí, ale o nariadení striedavej osobnej starostlivosti v našom okolí nepočujeme až tak často. Striedavá osobná starostlivosť je stále novým pojmom a nie až tak využívaným inštitútom, ako v iných krajinách. Príkladom nám môžu byť krajiny ako USA, alebo Škandinávia. Tie

nám ukazujú z dlhodobého pohľadu už reálne skúsenosti a poznatky. Z tohoto dôvodu sme sa rozhodli, že sa téme striedavá osobná starostlivosť budeme venovať ako v bakalárskej, tak aj v diplomovej práci.

Cieľom diplomovej práce je dať do pozornosti inštitút striedavej osobnej starostlivosti, ako jednej z formy porozvodovej starostlivosti o dieťa a poukázať na jeho nedostatočné využívanie v praxi. Predkladaná diplomová práca má teoretický a empirický charakter. V teoretickej časti diplomovej práci rozoberáme rozvod v rodine a jeho vplyv na dieťa. Popisujeme krízu v rodine a vplyv rozvodu na dieťa. Právnu úpravu striedavej osobnej starostlivosti a jej výhody a nevýhody. Teoretická časť diplomovej práce sa zaoberá v prvej kapitole rodine, jej významu a funkciám, poruchám funkcií a následnej kríze v rodine. Rozoberieme si rozvod ako právnu formu ukončenia rozpadu rodiny, príčiny rozvodu a jeho dopad na všetkých jej členov. Analyzujeme výhody a nevýhody striedavej osobnej starostlivosti, ďalej legislatívny proces podmieňujúci jej uzákonenie. V druhej kapitole rozoberieme stav striedavej osobnej starostlivosti na Slovensku a vo vybraných štátoch.

V praktickej časti poukážeme na už uskutočnené štúdie a výskumy, kde zistené výsledky overíme v nami realizovanom výskume. Hlavným cieľom našej výskumnej časti práce bude porovnať porozvodovú situáciu v rodinách, kde bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti a v rodinách, kde bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti. Predpokladáme, že sa nám potvrdí hlavná hypotéza, že rodiny s nariadenou striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú po rozvode vykazovať lepšiu kvalitu vzťahov ako členovia rodín, kde bolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti iba jednému z rodičov. Výskumnú vzorku budú tvoriť občania Slovenskej a Českej republiky, ktorí sú po rozvode so zvereným dieťaťom. Pre zber informácií použijeme nami vytvorený dotazník. V závere budeme predkladať naše odporúčania pre prax.

Pri písaní práce sme najviac informácii čerpali z aktuálnych publikácií od autorov Novák, T.; Tománek, P.; Oláh, M. a iní. Práca je určená pre sociálnych pracovníkov a všetkých rodičov, ktorí hľadajú viac informácií k striedavej osobnej starostlivosti, ako jednej z možnosti zverenia dieťaťa obom rodičom po rozvode.

1 ROZVOD RODINY A JEJ VPLYV NA DIEŤA

1.1 MANŽELSTVO

Slovo manželstvo podľa Slovníka sociálnej práce je definované ako vzťah medzi mužom a ženou, spojené legitimovaným náboženstvom, alebo právom, pričom jeho prioritným účelom je založenie rodiny a výchova spoločných detí. Manželstvo tvorí významný podsystém pre rodiny; pre rodinu je vždy výhodou, pokiaľ sa môže opierať o funkčné, dokonca spokojné manželstvo (Matoušek, 2003).

Ďalšie zdroje nám uvádzajú, že: „*Slovo manželstvo pochádza z latinského matrinomium, čo znamená ochrana matky, takže rodina existuje, aby žena mohla mať deti a mať ochranu muža, ktorý sa o nich stará.*“ (Rocco Buttiglione, 2004 Európsky parlament).

Podľa Jána Pavla II. (1994) manželstvo je spojenie muža a ženy, ktoré je zriadené k prospechu manželov, slúži na splodenie a výchovu potomkov, spoločnosť ho potvrdila a uznala ako manželstvo. Za manželstvo nemožno pokladať iné spojenia osôb, ktoré nezodpovedajú vymenovaným podmienkam, aj keď dnes sa práve v tejto oblasti šíria veľmi nebezpečné tendencie pre budúcnosť rodiny a spoločnosti. Manželstvo je základom rodinnej ustanovizne. Je vytvorené vzájomnou zmluvou, ktorá ustanovuje spoločenstvo muža a ženy na celý život. Seberealizovanie členov rodiny závisí od správneho uplatnenia práv členov rodiny. Niektoré z nich sa dotýkajú priamo rodiny, hlavne právo rodičov na zodpovedné plodenie a výchovu potomkov.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len Zákon o rodine) manželstvo charakterizuje v článku 1 nasledovne:

„Manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manžel a manželka sú si rovní v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.“

Článok 2 nadväzuje na článok 1:

„Rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni.“

Pre manželstvo je dôležitá a podstatná právna dohoda uzavretá medzi mužom a ženou. Na základe nej vstupujú obaja spolu do dlhodobých spoločensko-pohlavných vzťahov, ktorých cieľom je založenie domácnosti, uspokojovanie svojej sexuálnej potreby

a predovšetkým výchova a rozvoj detí. Manželstvo prináša práva, ale aj zodpovednosť, napr. vzájomná materiálna podpora manželov, aj ich potomkov.

Manželstvom sú dodnes ponechané štyri aspekty:

- **právny aspekt** - rozumieme ním zmluvu medzi mužom a ženou,
- **prirodzený aspekt** - manželia, vytvárajúci spoločenstvo, obaja sa zameriavajú v prvom rade na spoločné dobro - dobro manželov, plodenie, výchovu detí a ich dobro,
- **sociálny aspekt** – spoločenstvo rodiny, ktoré je postavené predovšetkým v prirodzenej potrebe človeka - žiť v sociálnej skupine,
- **kultúrny, náboženský aspekt** – tradičné manželstvo ponímame ako vzťah medzi jedným mužom a jednou ženou (katolícke, evanjelické, pravoslávne a židovské náboženstvo). (Tománek, 2015).

V súčasnosti k manželstvu inklinujú páry s nádejou a presvedčením, že ich spoločný zväzok je zmysluplný a má perspektívu ako teraz, tak aj v budúcnosti. Pre ženu je dôležitá predstava, že muž ktorého si vybrala ako budúceho manžela, bude spĺňať predpoklady aj dobrého otca. Predstavuje si, že sa na neho bude môcť spoľahnúť, zaistiť ochranu pre ňu a aj pre jej deti. Bude sa vedieť o nich postarať, keď práve napríklad nebude pri nich ona doma. Predpokladáme, že pred vstupom do manželstva je dobré vyskúšať si aj spoločné nažívanie. Dokážeme tým lepšie spoznať partnera aj s jeho chybami. Pokiaľ už počas spoločného nažívania vnímame problémy, je dobré zamyslieť sa nad tým, či ich vieme prijať, alebo nie. Pred vstupom do manželstva je dôležité spoznať aj širšiu rodinu partnera a pobudnúť s nimi určitý čas. To ako sa v partnerovej, či partnerkinej rodine vzájomne k sebe správajú, aká je ich rodinná atmosféra, alebo kultúra – nám dokáže veľa napovedať. Myslíme si, že obaja by mali po dôležitom zvážení všetkých okolností do manželstva vstupovať už s myšlienkou, že toto je moja konečná voľba životného partnera. Nie všetky manželstvá však dokážu byť takto dobre a vopred naplánované. Občas život prináša rôzne scenáre. Môže ísť o nezrelý vek oboch rodičov, alebo v rozvíjajúcom sa vzťahu ako prvé riešenie nečakaného tehotenstva pred svadbou, či rôzne okolnosti. Samotné manželstvo a zväzok v ňom je veľmi nestále prostredie plné názorov, zvrátov, emócií, osobnej vyspelosti a mnohých ďalších vecí.

„Uspokojenie z manželského života závisí od mnohých činiteľov. Jedným z nich je vzájomná dôvera. Myslíme tým jednoduché, hlboké presvedčenie, že náš partner je pravdovravný, slušný, je možné mu veriť a to všetko podmienené s určitým fundamentom zdravého zväzku. Častým ukazovateľom je schopnosť vzájomného porozumenia. Je treba

hovoríť a počúvať jeden druhého a nepohrďať ani rečou tela, ani inými spôsobmi komunikácie ako: mimika tváre, gestá, tón hlasu. Je potrebné vedieť ich čítať , pretože sú tiež dôležitým prostriedkom komunikácie. “ (Warecki, 2008; s.42-44).

Ako sme už spomínali, manželstvo nie je stále prostredie, postupom rokov a rôznym vplyvom sa aj ono vyvíja a mení. Myslíme si, že je dôležité svoj vzťah s partnerom si pestovať dlhodobo a hľadať spoločné záľuby, mať spoločné priateľstvá. Manželia by si mali byť navzájom oporou v ťažkých chvíľach a vedieť sa spolu aj radovať. Je dobré, pokiaľ majú svoje spoločné sny a túžby, či podobný hodnotový rebríček. Potrebné je viac sa uznávať a predovšetkým aj vravieť si to, rešpektovať sa a vzájomne si dávať aj slobodu. Prejavom lásky nie je zväzovanie, či kontrola jeden druhého.

Manželstvo teda od samotného začiatku prechádza niekoľkými dôležitými fázami. Sú to podľa Tománka (2012):

1. **Obdobie manželstva a rodiny prvých 18 mesiacov:** manželia sa vzájomne spoznávajú, všímajú si jeden druhého a majú spoločné záujmy. Citlivo vnímajú jeden druhého a všímajú si, ako sa ich partner správa k okoliu. Začínajú rozumieť rodinnému prostrediu partnera. Väčšinou prichádza k prvému tehotenstvu, prípadne aj k prvým spontánnym abortom. Riešia sa prvé konflikty medzi sebou. Intenzívne riešia spoločné bývanie, pokiaľ otázku bývania ešte nie je doriešená. Vytvárajú spoločne základy vzájomnej dôvery. Dieťa do ich vzťahu prináša radosť aj starosť. Manžel sa stará o manželku od doby tehotenstva, počas neho a postupne si uvedomuje, že ich vzťah sa bude točiť teraz nie okolo neho, ale okolo dieťaťa. Manželka by nemala pozabudnúť na to, že svoj čas a pozornosť má rovnomerne prerozdeľovať medzi dieťaťom a svojim manželom.
2. **Obdobie manželstva a rodiny do troch rokov:** do manželstva prichádza na svet na svet prvé, ak nie druhé dieťa. Rodina je už stabilnejšia, manželia si rozumejú. Sú opatrni na svoje dieťa a dávajú veľmi pozor, kto čo povie o ich dieťati. S príchodom druhého dieťaťa citlivosť klesá na vonkajšie podnety. To, na čo sa sústredili pri prvom dieťati, pri druhom rozhodne budú prehliadať. Mladšie dieťa síce nedostáva menej lásky a opater, ale rodičia sú už pomerne skúsenejší a aj zrelší a nevyvedie ich z miery akékoľvek zakopnutie ich ratolesti. Pokiaľ manželia žili doteraz s rodičmi, vo väčšine prípadov zvažujú už odchod do vlastného bývania. Rodičia začínajú klásť prvé základy etiky. Súčasťou začínajú byť aj prvé informácie o náboženskej orientácii.

3. **Obdobie manželstva a rodiny do šiestich rokov:** prichádza prvá kríza v rodine a častokrát aj nevera. Stupňuje sa nárok a povinnosti voči partnerovi. Deti rodičom rastú, začínajú vystrájať. Vzťahy v rodinách sa buď upevňujú alebo degradujú. Toto obdobie v rodine pokladáme za to najkrajšie, pretože dieťa vidia od útleho veku rásť, zažívajú s ním prvé kroky, prvé slová, prvé otázky, či zaľúbenia v materskej škole. V rodine často prichádza medzi súrodencami k hádkam. Otázka ohľadom bývania je často už vyriešená. Manželia najčastejšie splácajú hypotekárny úver. Rozvíjajú svoje osobnosti, stretávajú sa s ľuďmi s rovnakými životnými cieľmi.
4. **Obdobie manželstva a rodiny do dvanástich rokov:** manželia majú za sebou prvé krízy. Ich vzťah je stabilnejší. Prichádza opätovné vzájomné zaľúbenie. Otvára sa možnosť mať ďalšie dieťa, deti. Rodičia poznajú všetky školské povinnosti svojich detí. Je to obdobie rastu osobnosti nielen detí, ale aj manželstva. Rodičia sa začínajú stretávať v škole so svojimi spolužiakmi, taktiež rodičmi a vymieňajú si skúsenosti a zážitky. Sú relatívne šťastní a ohľaduplní k sebe navzájom. Manželia už poznajú hranice jeden druhého.
5. **Obdobie manželstva a rodiny do dvadsiatich piatich rokov:** manželstvo je relatívne stabilné. Rodičia riešia často pubertálne otázky, prvé vážne zamilovania, sexuálnu a duchovnú orientáciu svojich detí. Manželia objavujú čaro svojich rokov, budujú si kariéru. V tomto období málokedy prichádza na svet ďalšie dieťa. Manželia navštevujú rôzne stretávky a radi sa chodia zabaviť s tým, že o ich deti sa stará príbuzná rodina. Na konci tohto obdobia väčšinou manželia splatia hypotekárny úver na bývanie.
6. **Obdobie manželstva do päťdesiatich rokov manželstva:** je obdobie veľkých turbulencií. Niekedy prichádza k nevere, alkoholizmu, strate zamestnania, pocitom menejcennosti. Manželia pripravujú deti na ich budúci život. Keď dieťa odíde, zažívajú syndróm opusteného hniezda. Ak zomrie jeden z manželov, ten druhý často stráca iskru do života. Je to obdobie svadiieb svojich detí, úspešného ukončenia štúdia, prvých vnúčat. Je to obdobie dovolení, oddychu. Rodičia dávajú svojim deťom múdrosti života. Je to obdobie krásneho spomínania. Je to obdobie múdrosti, rozvážnosti, optimizmu i kritiky, čo sú vlastne známky dokonale rozvinutej a citovo vyzrelej osobnosti.

1.2 VÝZNAM RODINNÉHO PROSTREDIA

Rodina predstavuje malú spoločenskú skupinu - mikroprostredie, v ktorom hlavnú úlohu zohráva otec v úlohe mužského vzoru pre dieťa a matka ako jeho ženský vzor. Obaja tvoria jadro rodiny, ktoré je nositeľom tradícií v ponímaní hodnoty v živote každého človeka. Rodinu považujeme dodnes ako jednu z najstarších spoločenských skupín, ktorá je spojená so svojimi členmi pokrvným príbuzenstvom. Existuje mnoho definícií rodiny, mnoho pohľadov na rodinu, či už z hľadiska vedných disciplín, z hľadiska spôsobu jej vzniku, usporiadania vzťahov, či z hľadiska funkčnosti.

Gabura (2006) vníma rodinu ako prostriedok kontinuity od minulosti cez súčasnosť až do budúcnosti. Kontinuitu v zmysle prepojenia generácií, prenosu kultúrneho a sociálneho kapitálu. Pri optimálnom fungovaní vytvára rodina nenahraditeľné prostredie prijateľné pre všetkých jej členov, najmä však pre deti.

Rodinu na jednej strane vnímame pozitívne - ako zdroj šťastia a spokojnosti svojich členov, alebo práve naopak negatívne – ako zdroj veľkého utrpenia. Mnoho detí, ale aj dospelých priznáva, že najúčinnejšou fyzickou, duševnou, sociálnou, morálnou a citovou podporou je podpora rodiny. Je však veľa prípadov, kde nezdravé vzťahy v rodine spôsobujú len bolesť, úzkosť a dokonca aj násilie. (Tománek, 2015).

V pravom zmysle je hlavný význam rodiny najmä v plnení svojich funkcií. Môžeme len konštatovať zo svojho okolia, že spokojní rodičia majú aj spokojné deti. Svojím vlastným príkladom ukazujú svojim potomkom, ako by mali spolu ďalej žiť – ako sa vzájomne správať, spolupracovať, pomáhať si, ale aj ako reagovať, keď sa objaví problém, keď sa im nedarí, a keď niečo v živote práve nevychádza. Deti vedia, že nie je vždy všetko okolo nich optimálne. Aj keď nevedomky, ale počujú a prežívajú to čo rodičia hovoria, ako sa tvária, ako reagujú. Prostredníctvom rodiny, v ktorej vyrastajú, vnímajú rozdelenie úloh na mužské a ženské. Väčšinu z toho, čo práve vidia v rodine, si odnesú aj neskôr do svojich vlastných rodín. Citové zázemie je pre dieťa nezastupiteľné a jeho nedostatky sa prejavujú počas celého života. Rodina tak tvorí základný kameň do ďalšieho života dieťaťa, jeho interakcií s okolím, jeho komunikácie, jeho hodnotového rebríčka, aj stotožnením sa so sociálnymi normami spoločnosti a v podstate ovplyvňuje, aký človek z dieťaťa vyrastie.

Vplyv rodinného prostredia zohráva pri kreovaní systému hodnôt mladého človeka nezastupiteľnú, dominantnú úlohu. Práve rodina rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje štruktúru a charakter hodnotového systému mladého človeka. (Klčovánská, 2004).

Rodina teda môže byť miestom, kde nájdeme lásku, pochopenie, podporu, aj keď všetko naokolo nás sklame, alebo zlyhá. Je to miesto, kde sa osviežime a naberieme potrebnú novú silu, takú, ktorá nám pomôže ľahšie bojovať s vonkajším svetom. Stále však pre milióny dospelých a milióny detí je takáto forma rodiny len snom. V našej industriálnej spoločnosti máme množstvo inštitúcií, ktoré sú výkonné, praktické, dosahujú zisky, ale sú neosobné, chladné a zriedkakedy slúžia človeku. Skoro každý človek zažil diskriminačný prístup, povýšenecké správanie, nespravodlivé využívanie a tlak neosobných spoločenských inštitúcií. Ľudia, ktorí sú z narušených rodín, znášajú túto formu prístupu ešte horšie, pretože ich domov, ich rodina, je tiež neosobnou inštitúciou. (Satirová, 1994).

1.3 KRÍZA V RODINE A ROZVOD

V priebehu dejín prechádza rodina mnohými zmenami. Typické sú zmeny v rolách členov rodiny, zmenilo sa postavenie otca. Kým v minulosti bol otec považovaný za hlavu rodiny, ktorý bol živiteľom a mal dominantné postavenie, dnes už je situácia iná. Matky sa sústreďia viac na profesijnú kariéru, nie sú už po finančnej stránke závislé na príjmoch od svojich mužov. Vo svojom okolí stretávame rodiny, kde matky majú vyšší finančný zárobok ako muži, sú samostatné. Vnímame v mnohých rodinách zjednocovanie rolí v domácnosti.

Mnohokrát vidíme muža variť, upratovať, nakupovať potraviny, žehliť, či dokonca byť s dieťaťom na materskej dovolenke, alebo ženu v riadiacej či politickej funkcii, prípadne na typicky mužskej pracovnej pozícii. Zmenili sa aj očakávania a nároky medzi samotnými partnermi. Častokrát pri nich sledujeme neochotu robiť ústupky, alebo až prílišné sledovanie len svojich cieľov. Každý z partnerov má svoju vlastnú predstavu o fungujúcom partnerskom vzťahu. Predstavu, aký by mal partner byť, ako by sa mal správať k nim, predstavu ako by malo vyzeráť správne fungovanie rodiny, správanie sa v spoločnosti. Na začiatku partnerstva a neskôr manželstva sa tieto predstavy môžu podobáť, avšak postupom času sa aj partnerský vzťah mení. Vyvíja sa rôznymi okolnosťami, ako napríklad dospievaním alebo chorobou spoločného dieťaťa, osobnostným zrením partnerov, alebo čerpanými zážitkami a podobne. Okolnosti, akými sa vzťah môže vyvíjať, je veľa a sú rôzne. Obaja cítia, že ich vzťah sa mení, ale už nedokážu robiť kompromisy, ani pokračovať vo vzťahu. Pokiaľ zlyhá to posledné medzi nimi – ich vzájomná komunikácia a náklonnosť, môžeme hovoriť o kríze.

Podľa Nováka (2000) sa s najčastejšími krízami v manželstve stretávame s udalosťami ako:

- Rozdielny názor na spoločné trávenie voľného času.
- Orientácia jedného z partnerov na výkon, čím vzniká nedostatok až strata času stráveného spoločne.
- Rozdielne názory na povinnosti v domácnosti.
- Cudzoložstvo, resp. nevera.
- Nespokojnosť v intímnom živote.
- Neplodnosť.
- Žiarlivosť.
- Rôzne závislosti (napr. alkohol, fajčenie, gamblerstvo, sex, sociálne siete a pod.).

Manželstvo prechádza podľa obdobia rôznymi krízami z hľadiska obdobia, kedy k nim prichádza, odborníci ich rozdeľujú nasledovne:

- **syndróm non-romantickosti**: najčastejšie medzi 3 - 6 a 7 - 9 rokom trvania manželstva, trvá približne jeden rok. Pri vzniku dochádza k ubúdaniu romantickosti, začínajú sa objavovať rozdiely správania počas obdobia zamilovania v porovnaní s terajším správaním. Na spoločné spolunažívanie začína vplývať stereotyp. Prejavujúci sa stupňovaním situácií, manželia sa nevedia dohodnúť a majú rozdielne názory a prejavujú sa častejšie negatívne emócie,
- **syndróm opusteného hniezda**: sa prejavuje najčastejšie medzi 17 – 25 rokom manželstva, trvá jeden rok a viac. Vzniká pri osamostatňovaní sa a odchodu detí, v rodine začíname pociťovať určitú prázdnotu. Mení sa konštelácia medzi manželmi. Partneri si uvedomujú, že starnú a začínajú sa objavovať aj zdravotné problémy. U mužov sa môže prejavovať kríza stredného veku, pričom hľadajú nové sexuálne zážitky mimo manželstva.

Fenomén krízy môže mať však oveľa hlbší dopad. „*Kríza spočíva v afektovom a konfliktnom vyhrotenom prežívaní a správaní sa človeka v jeho záťažových životných situáciách. Kríza predstavuje často zlom v osobnom, pracovnom i rodinnom živote a spolunažívaní. Ak krízy neriešime, začnú ony riešiť pôvodcu, človeka.*“ (Tománek, 2015, s.42).

Mnoho krát obaja partneri hľadajú ešte šancu na záchranu. Predpokladáme, že partneri hľadajú najprv riešenia medzi sebou vo vzájomných rozhovoroch, neskôr medzi rodinou a známymi. Vhodné je vyhľadať partnerské, rodinné poradenstvo alebo terapiu, prípadne si povedať, čo je neprijateľné a stanoviť si pokusy o zmeny v správaní.

Podľa Tomkovej, Braxatorisovej (2014) Pokiaľ viera v spoločné vízie a budúcnosť už nie je, alebo je len veľmi malá, či slabá a v komunikácii medzi partnermi prevažujú skôr konflikty, prichádza vážne zamýšľanie sa nad rozvodom.

Domnievame sa, že v prípadoch kedy sa partneri nedohodnú, alebo nevedia nájsť spoločnú reč, prichádza v mnohých prípadoch k fyzickému odporu medzi partnermi, neovládateľnej nenávisti, myšlienky na odplatu a pomstu. Pomsta sa však veľa ráz dá vykonávať cez tých najzraniteľnejších a najviac ovplyvniteľných členov bývalej rodiny a to sú práve deti.

Rozvod

V našich podmienkach rozvod už dávno nie je ojedinelým javom, ba práve naopak, počet rozvádžajúcich rodín sa drží stále na vysokej úrovni. Mnoho odborníkov rozvod považuje za prejav sociálnej patológie. Na jednej strane je rozvod vnímaný ako základné sanačné opatrenie, ktoré má ukončiť problematické spolunažívanie a konflikty medzi manželmi. Na druhej strane, v prípade, že sa nedostavia očakávané pozitívne zmeny, dochádza k ďalším konfliktom, frustráciám, stresovým situáciám aj po rozvode manželstva. (Matějček, Dytrych, 2002).

Domnievame sa, že odsúvanie, neriešenie rozvrátených a nefunkčných vzťahov v rodine, nie je dobrým východiskom, pretože rodina tak nemôže plniť svoje funkcie, či úlohy akými sú ochrana, alebo útočisko pre svojich členov. Neriešením problémov sa problémy postupne nabaľujú, či stupňujú, stávajú sa tak chronickými. Je potrebné si uvedomiť, že prijímané vzory správania, ktoré si deti osvojujú od svojich rodičov budú neskôr zárodkom pre vytváranie ďalších patologických vzťahov. Právne podmienky rozvodu v SR upravuje Zákon o rodine v piatej hlave, v § 22: *„K zrušeniu manželstva rozvodom možno pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.“* Z § 23 vyplýva, kedy môže súd manželstvo rozviesť: *„Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.“*

Súd by mal vždy zisťovať príčiny a okolnosti, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov na oboch stranách medzi manželmi a prihliadať na ne. Pri rozhodovaní o rozvode sa v prvom rade prihliada najmä na záujem a aj na názor maloletých detí.

Na doplnenie by sme chceli doplniť fakt, že manželstvo podľa slovenského právneho

poriadku môže okrem rozvodu zaniknúť aj smrťou, alebo súhlasným vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho. Z demografického hľadiska sa považuje rozvod za úplné právne ukončenie manželstva, čo znamená, že medzi manželmi nastala zmena. Zmena stavu, manželia už právne nepatria k sebe. Okrem samotného oddelenia manželov právny poriadok rieši aj rozdelenie majetku, spoločných záväzkov, následnú výchovu spoločných detí. (Katuša a kol., 2014).

Rozviesť sa, znamená prejsť nielen všetkými inštitucionalizovanými krokmi právneho rozvodu, ktorý sme popísali vyššie, ale tiež individuálnym vnútorným procesom, ktorý odborníci popisujú ako „psychorozvod“.

Psychorozvod je podľa Poupětovej (2009) vnútorný psychický proces, počas ktorého sa človek vyrovnáva so zánikom manželstva a jeho dôsledkami. Rozvod je záťažová situácia a z psychologického hľadiska je považovaný za druhú najťažšiu životnú situáciu, hneď za úmrtím partnera. Záťaž spôsobuje vzťahové, psychické aj majetkové straty a zmeny v každodennom fungovaní členov rodiny, ale aj rodiny ako celku.

Predpokladáme, že sú rodiny, ktoré sa vedia dohodnúť aj napriek všetkým okolnostiam. Rodiny, ktoré prihliadajú v prvom rade pri rozvode na blaho dieťaťa a bývalí partneri hľadajú zhodu už pred samotným rozvodom. Pomôcť na zmiernenie napätia a na dohodnutí sa mimo súdnou cestou môže pomôcť aj mediátor. Ten zabezpečuje mediáciu ako odbornú metódu na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine. Mediácia je upravená zákonom č. 420/2004 Z.z. Predpokladáme, že v prípadoch, keď sa bývalí partneri vedia vzájomne dohodnúť a ujasniť si priority a pravidlá spolupráce v spoločnom záujme najlepšej voľby pre dieťa, celý proces pri rozvodovom pojednávaní bude zmierlivejší. Podľa Bausermana (2002) rodičia, ktorí sa zhodli na striedavom usporiadaní, referujú o menšej intenzite konfliktov pred rozvodom.

1.4 VPLYV ROZVODU NA DIEŤA

Pri pohľade do našich vlastných rodín, môžeme len konštatovať, že dnes sa už stali rozvody bežnou súčasťou života. Partneri častokrát sebecky riešia prioritne svoje ciele, pričom zabúdajú na to, že rozvod zraňuje hlavne ich dieťa. Vplyv rozvodu má na dieťa vo väčšine prípadov negatívny dopad. Výnimku tvoria pri rozvode len tie rodiny, kde bolo páchané násilie, alebo trestná činnosť, dokonca aj na deťoch. Každý rozvod je spojený s rizikom zdravého duševného vývinu pre dieťa. Dieťa je častokrát v strese, cíti sa ohrozené,

nevie, ako sa má zachovať, rodičia s ním často manipulujú podľa vlastných potrieb. Vzájomné osočovanie a demonizovanie druhej osoby nie je tiež výnimkou.

Jednou z najvýraznejších zmien v rodinnom prostredí môže byť príchod nového partnera u matky, alebo u otca. Nový partner prirodzene trávi viac času s dieťaťom ako biologický rodič. Biologický rodič túto situáciu môže niest' veľmi negatívne s pocitmi, že o dieťa prichádza. Predpokladáme, že o to viac bude v týchto situáciách bojovať, aby si svoje dieťa získal na svoju stranu. Môžu to byť prehnané reakcie, alebo materiálne zabezpečenie so snahou kúpiť si ho. Dieťa sa nachádza v situácii, kedy nevie čo je správne a komu má veriť. Nechce totižto ublížiť ani jednému z rodičov. Na začiatku týchto zmien býva nový partner vystavený veľkému hnevu, niekedy sa môže stať predmetom obvinenia ako zo strany dieťaťa, tak zo strany bývalého partnera, že zapríčinil rozchod. Sú však aj situácie, keď nový partner, prípadne aj jeho deti sa stanú plnohodnotnými členmi rodiny. Dieťa ho prijme a adaptuje sa s ním. Nový partner môže výrazne ovplyvniť jeho ďalší vývin. Podľa Tomkovej, Braxatorisovej (2014). Niektoré deti hodnotia nového partnera rodiča ako najväčší prínos rozvodu. Tento postoj býva však až vyústením pozitívnej adaptácie na zmeny. Podobne sú pozitívni v hodnotení aj nevlastní súrodenci a získaná širšia rodina.

Domnievame sa, že to, či nový partner bude nakoniec prínosom, alebo spôsobí v rodine spúšť, pokladáme za vysoko individuálne. Záleží od množstva okolností a faktorov, osobnej zrelosti pri všetkých zúčastnených.

Môžeme však konštatovať, že dieťa je vždy barometrom celej situácie, ako a čo prežíva, či je to negatívne, alebo pozitívne - vieme vyčítať z jeho správania. Podľa psychológov by malo mať dieťa skúsenosť s hádkou v rodine, ale hádka by mala viesť ku konštruktívnemu riešeniu daného problému. Dieťa má byť vždy informované, čo sa v rodine deje. V prípade, že sa rodičia rozvádajú, má vedieť, že bude naďalej milované, a že mu ostane v čo najväčšej miere stabilné prostredie. Má vedieť, že rodičia ho obaja rovnako ľúbia a ono za ich zlyhanie v partnerskom živote nemôže.

Podľa Oláha, Roháča (2008, s. 256) „*pochopenie hlbších psychických procesov, ktoré sa v deťoch odohrávajú, napomáha rodičom, ale aj sociálnym pracovníkom chápať ich konanie a správanie. Najčastejšími poruchami, s ktorými sa stretávajú pracovníci sociálnoprávnej ochrany detí pri svojej práci pred rozvodom, alebo počas neho, prípadne po rozvode s maloletými sú: úzkostné poruchy v detstve, hyperaktivita a impulzivita, depresia, agresívne poruchy, tzv. neposlušné deti (ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – hyperaktivita s poruchou pozornosti.*“

Pocity za svojho rodiča by však dieťa nemalo preberať. Rodičia niekedy hanlivo svoje deti vo vypätých situáciách prirovnávajú v negatívnych súvislostiach k bývalému partnerovi, čo sa môže neskôr prejavíť v ich psychike, alebo v ďalšom správaní. Treba však mať v pamäti, že každé dieťa je individuálne a obdobie krízy vo vzťahu svojich rodičov prežíva každé dieťa iným spôsobom.

Do akej miery hádky, alebo prípadný rozvod, ovplyvnia ďalší život dieťaťa, závisí podľa Šmikovej (2011) na niekoľkých faktoroch:

Vek dieťaťa v dobe rozvodu – každá veková kategória rozvod prežíva iným spôsobom, najhoršie podľa nás to prežívajú deti v predpubertálnom a pubertálnom veku, vždy je potrebné všímať si varovné signály.

Pohlavie dieťaťa – chlapci sa s rozvodom vyrovnávajú ťažšie ako dievčatá, ale k zmene situácie dochádza v puberte, kedy práve dievčatá mávajú často citové problémy; takmer každý druhý otec hneď po rozvode pretrhá kontakty so svojim synom, ktorý zostáva bez mužského vzoru.

Podľa Tomkovej, Braxatorisovej (2014) chlapci aj dievčatá svoju skrytú zatrpknutosť počas rozvodu, ale aj po rozvode prejavujú rozdielne. Dievčatá v porovnaní s chlapcami častejšie uzatvárajú svoje negatívne emócie a obracajú ich smerom do vnútra – samy voči sebe. V puberte v období, keď rodina prechádza nesúlalom, rozvratom alebo rozvodom, môže sa objaviť seba poškodzovanie a to významne častejšie u dievčat ako u chlapcov. Ťažkosti dievčat akoby vrcholili tesne pred rozvodom, prípadne počas rozvodu. U chlapcov sa problémy prejavujú častejšie po rozvode, v podobe výraznejšej dysfunkčnej adaptácie na rozvodové zmeny. Pre chlapcov je charakteristická priamo prejavovaná neľútosť, nepriateľstvo a agresivita prejavovaná hlavne smerom von k okoliu. Miera dopadu rozvodu na problémové správanie u chlapcov úzko súvisí s doplnením mužského modelu do domácnosti. S príchodom nového partnera dochádza k výraznému upokojeniu, stabilizovaniu.

Každé dieťa je individuálna osobnosť a s rozvodom svojej rodiny sa vyrovnáva svojim spôsobom. Domnievame sa, že dôležitá je opora a láska, ktorú potrebuje získať od svojich najbližších. Porozvodovú situáciu v rodine však môže skomplikovať veľa okolností. Podľa Poupětovej (2009) dieťa považuje za najzávažnejšiu komplikáciu odcudzenie sa jednému zo svojich rodičov. Odraziť sa to môže ako na psychickom, tak aj na sociálnom vývoji vo vzťahu k sebe samému a aj vo vzťahoch so svojimi blízkymi. Naplno sa to môže prejavíť napríklad v období dospelosti. Deti sa nepotrebujú, a ani by sa nemali odpútať od

žiadneho zo svojich rodičov. Dospelí niekedy nevedia celkom rozlíšiť, čo potrebuje dieťa a čo potrebuje rodič. Problémy sa zvyknú objavovať u detí napríklad v škole s prospechom, problémy so správaním, silné emócie, či psychické a vzťahové problémy. Pri starších deťoch sa môžu vyskytnúť i somatické problémy, ako napríklad bolesti hlavy, či žalúdka. Dôsledky rozvodu sa na deťoch môžu objaviť až keď je situácia stabilizovaná.

Preto odporúčame pri rozvádžajúcich alebo rozchádzajúcich sa rodičoch zvážiť aj psychologickú pomoc ako pre nich, tak v prvom rade pre svoje dieťa. Niekedy, keď sa prejavia známky v psychickom správaní, si rodič nevie rady, skúsený psychológ vie častokrát odhaliť oveľa viac a hlavne pomôcť, aby dôsledky v budúcnosti boli čo najmenšie. Takúto pomoc odporučí rodičom aj sociálny pracovník. Psychologickú pomoc poskytujú rôzne psychologické súkromné poradne, ale aj ÚPSVaR, ktorý okrem psychologickkej pomoci poskytuje aj sociálne poradenstvo. Vo svojom sociálnom poradenstve sa skúsený psychológovia zameriavajú na psycho-diagnostiku: výkon orientačného psychologického posúdenia, napĺňania potrieb dieťaťa v záujme jeho harmonického vývinu, vrátane zisťovania názoru dieťaťa vo veciach, ktoré sa ho týkajú a iné.

1.5 PRÁVNA ÚPRAVA STRIEDAVEJ OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI

Na rokovanie do NR SR bol dňa 8. 3. 2010 predložený návrh zákona poslancov NR SR Martina Kuruca a Juraja Lišku v spolupráci s aktivistom Ligy otcov Jozefom Ďurčekom, ktorý mal zámer doplniť jestvujúci zákon o rodine. Cieľom zmeny a aktualizácie zákona bolo zaviesť do súdnej praxe a porozvodovej starostlivosti sociálnych pracovníkov osvedčený systém, ktorý fungoval s úspechom v iných krajinách. Celková zmena sa týkala hlavne porozvodovej starostlivosti a to formy zverenia dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti obom rodičom. Jej cieľom bolo zabezpečiť dieťaťu primeraný, alebo úplne rovnaký čas strávený s oboma biologickými rodičmi. Čo by pre dieťa znamenalo zredukovať porozvodovú traumatizáciu, prispievať k emocionálnej vyrovnanosti a k zdravému psychickému vývoju.

Od 1. júla 2010 je tak platná podľa NR SR novela Zákona o rodine č. 217/2010 Z. z., ktorá umožňuje rodičom tzv. striedavú osobnú výchovu o deti aj na Slovensku. Podľa vyjadrenia aktivistu pre Ligu otcov Ďurkoviča (2011 s. 2) „*striedavá osobná starostlivosť je naplnením základného záujmu a základnej potreby dieťaťa - mať aj po rozchode rovnocenný kontakt s oboma najdôležitejšími ľuďmi v jeho živote.*“

Dieťa však na rozdiel od dospelých nemá možnosť svoje práva uplatňovať a vyžadovať. Z tohto dôvodu i Slovenská republika pristúpila k prijatiu legislatívnych krokov, ktorých výsledkom je prijatie významného dokumentu a to Dohovoru o právach dieťaťa. Dohovor o právach dieťaťa vychádza z dvoch dôležitých medzinárodných dokumentov: Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948) a Deklarácie práv dieťaťa (1959), v ktorých sa uvádza okrem iného, že dieťa má právo na oboch svojich rodičov. Prijatím zákona, ktorý umožňuje po rozvode striedavú osobnú starostlivosť, čiže zverenie dieťaťa do starostlivosti obom jeho rodičom, sme vlastne naplnili prijatie tohto dohovoru a pridali sme sa tým k mnohým európskym krajinám. O inštitúte striedavej osobnej starostlivosti pojednáva Dohovor o právach dieťaťa, v čl. 18 ods. 1, podľa ktorého *„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia, alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.“*

El'ková, Derevjaníková (2013) dopĺňajú, že každý zákon týkajúci sa dieťaťa a jeho práv, vychádza predovšetkým z jeho záujmu a potrieb. Každý iný záujem je v takomto prípade druhořadý.

Nové znenie § 24 odsek 2 Zákona o rodine uvádza: *„Ak sú obidvaja rodičia spôsobilí dieťa vychovávať a ak majú o osobnú starostlivosť o dieťa obidvaja rodičia záujem, tak súd môže zveriť dieťa do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, ak je to v záujme dieťaťa a ak budú takto lepšie zaistené potreby dieťaťa. Ak so striedavou osobnou starostlivosťou súhlasí aspoň jeden z rodičov dieťaťa, tak súd musí skúmať, či bude striedavá osobná starostlivosť v záujme dieťaťa.“*

Zákon o rodine chráni predovšetkým záujmy maloletého dieťaťa. Z tohoto dôvodu sa v súdnych pojednávaniach, pri ktorých nie je možné zastupovanie dieťaťa rodičmi z dôvodu, že môže nastať rozpol medzi záujmami rodiča so záujmom dieťaťa. V takýchto prípadoch súd ustanoví zákonného zástupcu, čiže opatrovníka pre maloleté dieťa. Zákon o rodine zavádza pre takýto typ opatrovníka - pojem „kolízny opatrovník“. Funkciou kolízneho opatrovníka je chrániť práva a právom chránené záujmy dieťaťa v rozvodovom konaní. Úlohou kolízneho opatrovníka je zaviesť a evidovať písomnú dokumentáciu, zisťovať v rodine aké sú pomery, to znamená overovať v akých podmienkach dieťa vyrastá, zisťovať jeho názor a postoj na celú situáciu, aké má s rodičmi vzťahy, ďalej aké sú v rodine vzťahy, ako dobre v záujme dieťaťa sú vykonávané rodičovské práva a povinnosti. Kolízny

opatrovník, ktorý zastupuje maloleté dieťa, má právo sa vyjadrovať ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa týkajú konania a má právo vstupovať do nich počas procesu. Jeho úlohou je napríklad navrhovať a vykonať procesné dôkazy, alebo tiež ďalšie dokazovanie. Môže navrhnúť súdu ako má vo veci rozhodnúť, samozrejme s prihliadnutím na záujem a názor dieťaťa. V Zákone o rodine v § 43 je uvedené, že: *„Maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti.“*

Funkciu kolízneho opatrovníka vykonáva u nás orgán Sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorý sa riadi prijatým Zákomom o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele č. 305/2005 Z.z. Úlohou kolízneho opatrovníka je vykonávať pre rodinu a dieťa ochranu, poradenstvo a pomoc na odstránenie, alebo zmiernenie dôsledkov pri rozpade rodiny alebo v rozpore záujmov. Za základ súčasnej právnej ochrany detí a sociálnej kurately sa považuje najmä Dohovor základných ľudských práv a slobôd, ktorý je obsiahnutý v Ústave SR, kde sa v čl. 4 uvádza: *„rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona, pričom sa zdôrazňuje, že je zaručená zvláštna ochrana detí a mladistvých.“*

Pri konečnom rozhodovaní súdu o vykonávaní rodičovských práv a povinností, resp. pri schvaľovaní dohody rodičov, sa vždy rešpektuje právo dieťaťa na zachovanie vzťahu k obidvom rodičom. Predovšetkým sa prihliada na záujem maloletého dieťaťa (najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia) a na schopnosti biologických rodičov vzájomne sa vedieť dohodnúť ohľadne starostlivosti o dieťa. Súd sa v prvom rade usiluje o to aby boli rešpektované práva dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch biologických rodičov a tiež o to, aby sa rešpektovalo právo dieťaťa na udržiavanie rovnoprávneho, rovnocenného a pravidelného osobného styku s obidvomi rodičmi. (Zákon o rodine, § 24 ods. 3).

Zverenie dieťaťa do striedavej rodičovskej starostlivosti obom rodičom vychádza z vyššie uvedeného § 24 Zákona o rodine, kde sa vyžaduje naplnenie týchto podmienok: *„rodičia musia byť spôsobilí vychovávať dieťa, obidvaja rodičia musia mať záujem o osobnú starostlivosť o dieťa, dieťa musí mať záujem o zverenie do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, striedavá osobná starostlivosť v konkrétnom prípade lepšie zaistí naplnenie potrieb dieťaťa ako osobná starostlivosť len jedného rodiča, aspoň jeden z rodičov súhlasí so zverením dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti.“*

Pri rozvode/rozchode rodičov súd starostlivo zvažuje okolnosti rozchodu a komplexne posudzuje predchádzajúcu rodičovskú starostlivosť. Domnievame sa, že porozvodová starostlivosť o dieťa by mala kopírovať model dlhodobého usporiadania rodiny, na ktoré je dieťa zvyknuté a na model rozdelenia povinností aj zodpovednosti obidvoch biologických rodičov. Súd posudzuje tiež do akej miery si rodičia pred rozvodom plnili, respektíve neplnili svoje rodičovské povinnosti.

Myslíme si, že profitovať z tohto zákona môžu hlavne muži, otcovia, ktorí skutočne majú o svoje deti záujem a chcú svoje dieťa plnohodnotne ďalej vychovávať. K striedavej osobnej starostlivosti už napomáhajú aj nástroje rodinnej politiky, ktoré umožňujú otcom čerpať si rodičovskú dovolenku, poberať rodičovský príspevok, či ošetrovné. Podiel otcov, ktorí sú poberateľmi rodičovského príspevku však dlhodobo neprekračuje 3 %. (Holubová, 2011).

Vo väčšine rozvodov predchádzajú negatívne životné skúsenosti, sklamanie, odpor alebo až nenávisť voči bývalému partnerovi. Odráža sa to na tom, že bývalí partneri majú medzi sebou veľké obavy a nedôveru, niekedy si úmyselne dávajú nesplniteľné podmienky, z dôvodu, aby nebolo možné sa dohodnúť na striedavej osobnej starostlivosti. V prípade záujmu o vypracovanie takejto dohody môže rodičom pomôcť sociálny pracovník v roli mediátora, rodinného poradcu, či terapeuta.

1.6 COCHEMSKÝ MODEL

Vznik Cochemského modelu odštartovala veľmi podstatná legislatívna zmena v oblasti sociálno-právnej ochrany detí, ktorá vstúpila do platnosti dňa 1. 1. 1991 ako „Kinder - und Jugendhilfegesetz“ ("Zákon o pomoci a podpore deťom a mladistvým").

Názov Cochemský model sa niesol podľa nemeckého okresného mesta Cochem. Za zvláštnosť tohto systému je považovaný model, ktorý v zavádzaní spoločnej výchovy postupuje smerom „odspodu nahor“. Nový zákon spomínaného modelu presne formuloval nároky rodičov, účastníkov rozvodového konania, na poradenstvo zo strany Úradu starostlivosti o mládež (Jugendamt). Za zásadný rozdiel v porovnaní medzi novou a starou právnou úpravou je pokladaný fakt, že starý zákon nariaďoval úradu starostlivosti o mládež iba vyhotovovania odborných posudkov pre potreby súdu, nový zákon nariaďoval už povinnosť poskytnúť aktívne poradenské, podporné činnosti všetkým účastníkom konania. Spomínaný aktívny prístup volil Úrad starostlivosti o mládež v kraji Cochem-Zell

v Nemeckej spolkovej republike. Pre splnenie dikcie zákona znamenalo zvoliť si úplne odlišný postup, čo vyvolalo potrebu ďalšieho vzdelávania zamestnancov úradu a zmenu ich kompetencií. Situácia bola komplikovaná zo strany štátu, ktorá neprejavovala iniciatívu, z toho dôvodu úrad v Cochem-Zell začal konať a kontaktovať prvých možných partnerov pre spoluprácu z poradenských centier a ďalších profesií, ktorí sú účastníkmi rozvodového konania. Výsledkom bol vznik pracovnej skupiny Arbeitskreis Cochem-Zell, ktorá si stanovila jasné pravidlá spolupráce a uviedla metódu do praxe. (Bogusch, Nováková, 2015).

Cieľom Cochemského modelu je podľa Vodičku (2011) upokojenie situácie počas rozvodov, urýchlenie procesu rozvodov, vypracovanie porozvodového plánu za účelom výchovy detí s podmienkou, že ani jeden z rodičov nedostane dieťa do výlučnej starostlivosti – všetko v prvom rade musí viesť k záujmu dieťaťa.

Zakladateľom cochemského modelu je Dr. Jürgen Rudolph, ktorý už dnes bývalým sudcom v oblasti rodinného práva popisuje, že „dosiahnuť zhody kvôli deťom nie je žiadne právo, ale rodičovská povinnosť“.

Za princíp modelu je považované pevné a dlhodobé prepojenie opatrovníckeho súdu, orgánov, ktoré sú obdobné našim orgánom sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, mediátorov, súdnych znalcov a advokátov. Za účelom protokolovania dosiahnutých výsledkov sú stanovené mesačné pracovné stretnutia. Pre sociálnych pracovníkov to znamená, že v rámci Cochemského modelu neevidujú a nevytvárajú žiadne písomné posudky za účelom súdneho konania, ale naopak ešte pred prvým pojednávaním súdu sú v intenzívnom kontakte so všetkými členmi rodiny. Úlohou je iniciácia stretnutí všetkých vyššie menovaných odborníkov.

Princíp cochemského modelu je postavený na tom, že rodičia namiesto niekoľkostránkového elaborátu o tom aký zlý, neschopný, necitlivý je ich partner donesú iba jeden vecný návrh na rozvod manželstva. Súd ich pošle do poradne (obdoba orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately), kde sa rodičia za pomoci sociálnych pracovníkov musia dohodnúť na forme ďalšej starostlivosti o deti. Súd ich dohodu musí schváliť, inak v drvivej väčšine prípadov rozhodne o striedavej starostlivosti. Celý proces prebieha dva mesiace. Ukázalo sa, že aj tam, kde partneri najprv neboli ochotní, alebo nechceli sa dohodnúť, kde neboli schopní sa spolu rozprávať, aj tam po vychladnutí emócií došlo ku kompromisu, nútené dohadovanie sa zmenilo na zmysluplnú komunikáciu a striedavá starostlivosť naozaj fungovala aj v týchto rodinách. Ak by striedavá starostlivosť

nefungovala ani po dlhšej dobe, súd môže rozhodnutie kedykoľvek zmeniť a dieťa tak zveriť do výlučnej starostlivosti jedného rodiča. (Asociace neúplných rodín, 2011).

V roku 2013 Slovenská republika, v zastúpení Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, prejavila záujem o predstavenie tzv. Cochemského spôsobu riešenia rodinných sporov v praxi.

V súvislosti s vyššie uvedeným, vyjadrujeme aj my potešenie, že Slovensko má záujem meniť tradičné spôsoby riešenia sporov medzi rodičmi, a že pozvaním zakladateľa Cochemskej metódy vyjadrila záujem meniť zaužívané formy správania, konania aj rozhodovania kompetentných orgánov a tiež snahu poľudšťovať oblasť výkonu úradníckych právomocí.

1.7 VÝHODY A NEVÝHODY STRIEDAVEJ OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI

Hneď v úvode môžeme konštatovať, že najväčšou výhodou striedavej osobnej starostlivosti je zachovanie rovnocenného kontaktu a vzťahu dieťaťa s oboma rodičmi. Kým sme sa však dopracovali k striedavej osobnej starostlivosti, prešiel pohľad na túto inštitúciu rôznymi smermi, názormi, či odsudzovaním ako od laickej verejnosti, tak aj odborníkmi. To, čo platilo v minulosti, však dnes už neplatí. Tak, ako sa ľudstvo vyvíja a mení, menia sa aj jeho hodnoty. Predpokladáme, že rovnako sa postupom času bude rozvíjať aj tento inštitút a rovnako sa bude meniť tiež pohľad na striedavú osobnú starostlivosť.

Približne do druhej polovice minulého storočia bolo zvykom, že po rozpade manželstva sa deti zverovali do výchovy otcovi. Táto prax vychádzala z tradície, podľa ktorej sa dedilo „po otcovej línii“. Napokon aj priezvisko nosili deti po otcovi. Okrem toho sa verejnosť pozerala na ženy ako na nejaký druh vlastníctva, ktoré rozhodne nemá právo samo vlastniť - najmä niečo také cenné, ako sú deti. Posledných sto rokov prinieslo prevrat do tejto oblasti. Nový názor na úlohu matky pri výchove dieťaťa a rozmach hnutia za ženské práva spôsobil, že po rozvode dostávajú deti do výchovy prevažne ženy. Kyvadlo dejín sa vychýlilo dokonca tak ďaleko, že muž mohol získať deti len vtedy, pokiaľ bola matka očividne neschopná postarať sa o ne. Súdy boli natoľko presvedčené, že matky sú lepšími rodičmi ako otcovia, že iba najhrubšia nedbalosť mohla pripraviť matku o deti. Otec ich mohol získať len vtedy, pokiaľ dokázal, že matka je chronická alkoholička, ťažká narkomanka, prostitútka, alebo úplne ľahostajná žena, ktorá deti zanedbáva a zneužíva (Gardner, 1991).

Rozvod rodiny je pre dieťa veľmi ťažkým a stresujúcim zážitkom, pretože stráca istotu a pocit úplnosti rodiny. Má obavu zo zmeny, keď doteraz ho vychovávali obaja rodičia, že teraz to bude inak. V dnešnej dobe však zákon o rodine dbá aj o to, aby bol pri rozvode, alebo rozchode rodičov vypočutý aj názor dieťaťa. Vo väčšine prípadov je dieťa zverené do osobnej starostlivosti matke. Súd otcovi zverí dieťa len vo výnimočných prípadoch, kedy napríklad matka nejaví záujem o starostlivosť, alebo sú tam ďalšie okolnosti ako závislosť a podobne.

Domnievame sa, že v oboch prípadoch, pokiaľ je dieťa zverené do výhradnej starostlivosti len jednému rodičovi a s druhým má upravený vzťah s harmonogramom stretnutí na určitú dobu, môže tým, že už spolu netrávia toľko spoločného času, vzťahovo sa jeden druhému vzdialiť a odcudziť. Podľa Oláha (2016) vzniká pojem nazvaný odborníkmi ako „syndróm zavrhnutého rodiča“ predovšetkým v rodinách v ktorých prichádza k odcudzeniu medzi rodičom a dieťaťom. Zavrhnutie rodiča je najčastejšie pozorovateľné, keď sa rodičia rozišli v spore, tento spor neprekonali a rodič, u ktorého deti následne trvalo bývajú, kontakt detí s druhým rodičom obmedzuje, alebo ho úplne znemožňuje. Výskumy poukazujú aj na súvislosť medzi konfliktnou situáciou rodičov, marením návštev a odcudzením medzi rodičom a dieťaťom. Odcudzenie rodiča je podľa Spruijta et al. (2004) dôvodom pre 42% prerušených kontaktov. Autor tiež zdôrazňuje, že odcudzenie medzi dieťaťom a rodičom je častejšie a má súvislosť tam, kde bolo rozhodovanie súdov, verzus tam, kde sa rodičia vedeli dohodnúť.

Najhoršie však pre dieťa je pocit, pokiaľ si má vybrať, s ktorým z rodičov by chcel po rozvode ostať bývať. Pokiaľ rodičia spĺňajú všetky osobnostné predpoklady, chcú naďalej prevziať zodpovednosť za výchovu dieťaťa a vedia sa vzájomne dohodnúť s bývalým partnerom, nazdávame sa, že v takýchto prípadoch je pre dieťa striedavá osobná starostlivosť vhodným inštitútom pre porozvodovú starostlivosť.

Striedavá rodičovská starostlivosť je náročná na komunikáciu oboch partnerov. Podľa odborníkov, pokiaľ má vzťah medzi bývalými partnermi byť funkčný a striedavá rodičovská starostlivosť nemá zlyhávať, je potrebné, aby partneri medzi sebou udržiavali častú komunikáciu, dôverovali si, obaja sa snažili o to, aby striedanie fungovalo, navzájom si odovzdávali podstatné veci o živote dieťaťa behom doby, kedy bolo u druhého rodiča, rešpektovali súkromie druhého partnera, je dobré sa dohodnúť o jednotnom spôsobe výchovy a mať na dieťa približne rovnaké požiadavky. Za veľmi dôležité pokladáme tiež aby sa rodičia neočierňovali navzájom a už vôbec nie pred dieťaťom, ďalej aby si

prostredníctvom dieťaťa neposielali odkazy. Za základ fungovania striedavej osobnej výchovy však považujeme nielen dohodu medzi rodičmi, ale aby ju akceptovalo a chcelo hlavne ich dieťa. Dieťa by sa malo cítiť dobre ako s jedným, tak aj s druhým biologickým rodičom. Obaja by ho mali obohacovať, viesť, vychovávať a u obidvoch by malo mať pocit domova a bezpečia. Častokrát sa stretávame s názorom, ktorý odôvodňuje proti inštitútu striedavej starostlivosti fakty, že dieťa potrebuje jednu posteľ, jednu domácnosť, zaužívané rituály a prostredie. V súčasnosti už psychológovia zmenili na striedavú starostlivosť spomínaný názor a uvedomujú si, že niektoré deti pred týmto radšej uprednostnia rovnocenný kontakt s oboma rodičmi. Reakcie detí však hovoria o tom, že deti horšie znášajú odlúčenie od milovanej osoby, ako od postele. Pokiaľ sa cítia dobre u jedného, aj u druhého rodiča, žiadna posteľ im nechýba. Predpokladáme, že vzťah, ktorý takto spoločne nadobudnú napriek nesúladu, ktorý vznikol v rodine počas rozchodu oboch rodičov, bude v dospelosti dieťaťa to najcennejšie, čo mohli spolu ako bývalá rodina dosiahnuť. Deti sa budú vedieť rovnocenne na ne spoľahnúť aj v dospelom veku a získajú tak zázemie a pomoc aj neskôr pre svoju vlastnú rodinu.

Podľa odborníkov výhody striedavej starostlivosti sú podstatné v tom, že:

- Dieťa vníma obidvoch rodičov rovnocenne. Pozoruje vlastnosti, zručnosti a záľuby rodičov bez toho, aby pociťovalo absenciu mužského alebo ženského vzoru. (Špaňhelová, 2010),
- Dieťa sa môže radiť s obidvomi blízkymi osobami a poznať prístup každého z nich k riešeniu problémov a postoj k negatívnym životným situáciám. (Špaňhelová, 2010),
- Striedavá osobná starostlivosť uľahčuje obom rodičom výchovu a starostlivosť o dieťa, čím ich aj odbreňuje. Rodičia majú viac času sami na seba, na svoje záľuby.

Podľa vyjadrenia de Man (2009) ...sa na druhého rodiča obracia viac ako tretina domácností so striedavou výchovou, z dôvodu aby sa niekedy večer alebo cez deň o deti postarali. Tento problém majú hlavne matky s nízkymi príjmami, ktoré sú nútené viac sa obracať, aby sa dokázali postarať o svoju rodinu.

- Inštitút striedavej osobnej starostlivosti tak prináša rodičom veľké uľahčenie čo sa týka rozdelenia financovania aktivít dieťaťa na polovicu, ale zároveň prináša aj čas rodičom, ktorí ho môžu tráviť vlastnými aktivitami. Dieťa má zatiaľ svoje miesto, na

ktoré je zvyknuté a ktoré mu vyhovuje a to je bezplatne k dispozícii. Podľa právnikov novelizovaný Zákon o rodine pripúšťa možnosť, že pri zverení maloletého dieťaťa do striedavej starostlivosti súd neurčuje povinnosť platby výživného. Súd tak koná na základe prihliadnutia dĺžky striedavej osobnej starostlivosti. Napriek tomu, ak by bolo potrebné z hľadiska vyrovnania životnej úrovne maloletého dieťaťa, môže určiť výšku výživného. (Hurta, 2015).

- Spory o výživné tak prestávajú zohrávať hlavnú úlohu, pretože sa pri striedavej osobnej starostlivosti zväčša neurčujú. Obaja biologickí rodičia však financujú spoločne všetky aktivity, ktoré dieťa navštevuje, a ktoré sú dôležité pre jeho zdravý psychologický vývoj. Tiež spoločne investujú do materiálnych vecí, ako je napríklad oblečenie, potreby pre šport, alebo pomôcky do školy. Znižuje sa tiež veľmi časté zatajovanie alebo pripisovaná chorobnosť, kedy často matka nechce povoliť návštevu s otcom. Odborníci tiež popisujú, že sa zmierňuje konflikt medzi biologickými rodičmi. Domnievame sa, že v konečnom dôsledku dieťa nie je v strese zo striedania domovov, ale predovšetkým z vyhroteného konfliktu, ktorý musí prežívať nedobrovoľne s oboma rodičmi. Najpodstatnejším však ostáva fakt, že dieťa nepreruší kontakt s oboma rodičmi. Bývalí partneri sú tak nútení spolu vychádzať, často sa stretávať a naučia sa aj napriek okolnostiam, ktoré k sebe cítia spolu komunikovať.

Ďurkovič z Ligy otcov (2011, s. 7) si myslí: „Treba sa zbaviť rovnako naivnej predstavy, že striedavka je vhodná len pre rodičov, ktorí sa vedia dohodnúť. Nie je, práve naopak. Práve tam, kde sa nevedia dohodnúť - a čo sa poväčšinou nevedia a preto idú na súd - rovnováha "striedavky" zmierňuje možnosť zneužívať silnejšiu pozíciu, a tým len prehlbovať konflikt. Je naivné si myslieť, že sa expartneri môžu zmieriť - mnohokrát sa to nepodarí ani do konca života. Ale aj keď sa nemusia ani cítiť, ale ak sú ochotní a schopní sa o dieťa postarať, tak tú možnosť musia dostať.“

- V živote dieťaťa môžu nastať aj nepredvídateľné situácie ako - choroba, alebo dokonca úmrtie jedného z rodičov. „Dieťa tak nie je vystavené dvom náhlym zmenám súčasne (strate rodiča a vyrovnaním sa s pobytom u druhého rodiča), ale plynule prejde do starostlivosti druhého rodiča bez rizika traumy a obrovskej záťaže z náhlej zmeny z neznámeho prostredia.“ (Deraj in Kusá, 2010).

- Rodič si môže svoje povinnosti lepšie rozplánovať – na dni, keď je s dieťaťom, si môže naplánovať viac spoločných aktivít a napríklad skrátený pracovný čas, následne počas dní bez dieťaťa môže pracovať dlhšie.
- Eliminácia syndrómu „nechceného dieťaťa“, ktorý môže vzniknúť pri zverení do starostlivosti iba jednému z rodičov. V dôsledku rozpadu manželstva sa rozpadávajú aj vzťahy k deťom. (Hurtaj, 2015).
- Deti žijúce v striedavej výchove lepšie vyjadrujú svoje kladné aj záporné pocity a menej žijú vo svete fantázií o dokonalej rodine. (Schiller In de Man 2009).
- Skúsenosti poukazujú na fakt, že striedavá osobná starostlivosť môže fungovať v prospech dieťaťa aj tam, kde by sme to predtým vôbec nepredpokladali. Každé riešenie však majú svoje výhody aj nevýhody. Za najväčšiu nevýhodu pokladajú odborníci prípady, keď rodičia žijú oddelene a ich domácnosti sú veľmi vzdialené. V takomto prípade môže výkon striedavej osobnej starostlivosti nepriaznivo zasiahnuť do života dieťaťa, hlavne pokiaľ ide o sociálne väzby, alebo povinnú školskú dochádzku. Vzniká tak situácia, kedy maloleté dieťa je nútené navštevovať striedavo dve rôzne školy, čo môže negatívne ovplyvniť riadne plnenie školských povinností. Odborníci tento jav pomenovali ako „stratu domova“.

Medzi nevýhody striedavej starostlivosti patrí:

- Začiatky sú náročné. Hlavne ženy – matky, si veľmi ťažko pripúšťajú, že by sa otec dokázal dobre postarať o dieťa. Situáciu sťažujú prarodičia dieťaťa, ktorí vyčítajú svojim deťom, že dovolili takú možnosť.
- Situácia je náročná aj pre dieťa, pokiaľ nie je dostatočne flexibilné, býva častokrát zmätené a unavené z neustáleho sťahovania, čím môže zabúdať dôležité veci. (Špaňhelová, 2010).
- Zmätky pedagogických pracovníkov. Dieťa zabudne niečo odkázať rodičovi, potom je to už neaktuálne, alebo prikáže niečo priniesť do školy a dieťa to nemá, lebo v tom čase bol v inej škole a podobne. (Tománek, 2015).
- Nové situácie prinášajú deťom nové požiadavky, ktoré sa potrebujú naučiť zvládať (napr. fungovať v sieti nových vzťahov so súrodencami vlastnými, nevlastnými, s novými partnermi rodičov, vyrovnávať sa so stratami vzťahov, blízkych miest). Ide o adaptačnú záťaž, ale aj o problém „kde má vlastne dieťa svoj domov“. (Tománek, 2015).

- Striedavá osobná starostlivosť je náročná z hľadiska veku. Myslíme si, že zložité obdobie je obdobie dospievania, čiže pubertálneho veku, kedy je dieťa citlivé a všetko veľmi intenzívne prežíva a rieši. Ďalej problémovým obdobím môže byť pre deti vo veku 0 – 2 roku, kedy dieťa samo nechápe rozhodnutia rodičov, nemohlo vysloviť svoj názor na tento inštitút a na striedanie domovov nebolo pripravené.

Domnievame sa, že úplne nevhodná je pre dojčiacie deti a rodičov, ktorí sa rozišli veľmi skoro pred alebo po pôrode. Matka svoje dieťa ešte dojčí, čím je dieťa odkázané na časté kŕmenie a starostlivosť aj počas nocí. V takýchto prípadoch je na mieste pomoc zo strany otcov, časté návštevy, kedy otec môže čo najviac tráviť svoj čas s dieťaťom a venovať sa mu. Matke tým uľahčuje starostlivosť o dieťa a dieťa si zvyká prirodzene a súčasne na oboch rodičov. Myslíme si, že striedanie domovov týmto spôsobom prijme prirodzenejšie. Postupne, keď už dieťa nie je závislé na matke, je dobré začať s občasným prespaním u otca, respektíve trávenie spoločného víkendu. Dieťa si tak zvyká na nový domov, prespania a strávené chvíle je dobré postupne zintenzívňovať až po dobu prirodzeného rozdelenia času u oboch rodičov. Za dôležité považujeme zoznamovanie so širšou rodinou a spoločný čas strávený aj so svojimi starými rodičmi a podobne. Každé dieťa však zmeny zvláda inak, ale z reakcií vieme usúdiť, či je spokojné, alebo nie. Odporúčame zmeny, ktoré sú primerané veku dieťaťa, prevádzať pomaly a s citom. V tejto súvislosti by sme chceli uviesť nález štúdie (Pruett et al., 2005), ktorá zistila, že deti od narodenia do troch rokov odlúčené od matky, pobyt u otca znášajú nielen dobre, ale z neho i v budúcnosti profitujú (majú menej problémov v sociálnej sfére, menej porúch pozornosti, u dievčat menej vyhýbavého správania).

Deti z rozvedených rodín majú podľa odborníkov väčšie psychické, somatické a sociálne problémy. Tie vnášajú do ich života neistotu, výchovné problémy, problémy s akceptovaním autorít a adaptáciou na nové podmienky. Častokrát samotní rodičia vťahujú deti, hlavne tie menšie do koalície proti druhému rodičovi. Nevedomky tak dieťa riskuje, že sa môže stať cieľom hnevu druhého rodiča. Nechápe prečo stráca jeho lásku. Menšie deti ešte dobre nepoznajú túto hru dospelého sveta a nevedia sa preto brániť. Domnievame sa, že sudcovia pri zverovaní dieťaťa sa často stretávajú práve s manipuláciou detskej duše. Každý rodič sa snaží dieťa previesť na svoju stranu. Samotné dieťa niekedy nevie čo má urobiť, aby si zachovalo priazeň oboch svojich rodičov. Nevie ako má odpovedať, ani čo uprednostniť. Z tohto dôvodu si myslíme, že na rodiny je potrebné sa pozerieť holistickým

prístupom a nie čierno-biele, teda s poznaním, že každá rodina je iná, každá potrebuje svoje vlastné riešenia. Z toho dôvodu by sa mala rodinná politika zamerať na rodinu ako na subjekt, ktorý je nutný podporovať a to nielen administratívne, ale aj pracovať s ňou, formovať ju a meniť v jej vlastný prospech. Rodina je investíciou hlavne kvôli deťom, ktoré z manželstva pochádzajú a o tie je potrebné sa náležite aj postarať. Striedavá osobná starostlivosť rodičov o deti je nový inštitút, ktorý po prvotnom prijatí, následnom a dôkladnom zvážení, pochopení jeho hodnôt, nemôže byť prekážkou pre konštruktívne riešenia situácii po rozpade rodiny a starostlivosťou o dieťa.

Striedavá osobná starostlivosť má množstvo výhod aj nevýhod. Napriek nezhodám v rodinne, kedy dieťa stráca pevnú pôdu pod nohami, postupom času získava pevné a stabilné zázemie u obidvoch rodičov. Podľa Krausa (2012, s. 5) deti „...*pociťujú absenciu pevného zázemia najviac. Nie div, že keď im ho neposkytne rodina, hľadajú ho inde a to najčastejšie v najrôznejších partiách.*“

Našou snahou by malo byť vyhnúť sa patologickým javom, ktoré môžu sprevádzať život detí. Z toho dôvodu zastávame názor, že každý rodič, ktorý je spôsobilý, má podmienky pre výchovu dieťaťa a v prvom rade dieťa s tým súhlasí, jeho právom a povinnosťou je postarať sa o dieťa, vychovávať ho a formovať. Toto právo by malo byť rovnaké ako pre otca, tak aj pre matku.

2 APLIKÁCIA STRIEDAVEJ OSOBNEJ STAROSTLIVOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH

2.1 STRIEDAVÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ NA SLOVENSKU

Striedavá osobná starostlivosť ako inštitút možnej porozvodovej starostlivosti je na Slovensku zriadený od roku 2010. Zo štatistických dát ÚPSVaR za posledné 3 roky pozorujeme, že je stále málo využívanou formou porozvodovej starostlivosti. Väčšina detí na Slovensku je po rozpade partnerského vzťahu zverená matkám do osobnej starostlivosti a otcom zostáva presne určený čas návštev. Za jeden z dôvodov prečo je tomu tak, považujeme stereotypné správanie zažité v našej spoločnosti, názory a vplyv z prostredia (čo by na to povedali druhí...) a v neposlednom rade tradičné postavenie rolí matky a otca. Kedy matka je postavená do role opatrovateľky a otec do role získavania finančných a hmotných prostriedkov. Predstavy o tradičných rolách otca a matky vychádzajú z výchovy a z rodinného prostredia oboch rodičov.

„Doterajšia prax súdov, ale aj niektorých znalcov je ovplyvnená novodobou tradíciou zverovať deti do výchovnej starostlivosti matky a to bez rešpektovania ich veku a pohlavia. Zverenie detí do starostlivosti otca bolo vnímané ako komplikovanejšie riešenie problému, ktoré si často vyžadovali niekoľko kontrolných znaleckých posudkov, zo strany matiek nasledovali obviňovanie a sťažnosti na znalca, návrhy na trestné stíhanie znalca, čo hraničilo až zo zastrašovaním znalca.“ (Adamcová, 2011, s. 103).

Bogdan (2011) popisuje, že: ...na Slovensku prevláda aj po júli 2010 situácia, že v 90 % prípadov rozvodov sú deti zverované matkám. Súdny nad'alej rozhodujú tak ako v minulosti. Dokonca aj u otcov, u ktorých je vylúčené patologické správanie a prejavia skutočný záujem o zverenie dieťaťa do striedavej starostlivosti. Na tento stav dopláca minimálne 50 % detí a 50 % otcov, ktorí sa mali radi a teraz si chýbajú. Z objektívneho aj morálneho hľadiska je nemožné, aby muž, ktorý bol dobrým otcom počas trvania manželstva, ktorý sa staral o deti, rozvodom túto schopnosť stratil. Súčasní otcovia si myslia, že platné zákony im neumožňujú brániť sa a obhajovať právo dieťaťa na obidvoch rodičov rovnako. Je potrebné zmeniť štatistiku, ktorá potvrdzuje, že viac ako 90 % detí je zverených výlučne matke.

Podľa ÚPSVaR (2011) kolízni opatrovatelia, psychológovia a sociálni pracovníci všetkých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny na Slovensku dostali usmernenie, že na

striedavú osobnú starostlivosť je potrebné myslieť ako na prvé usporiadanie pri úprave styku dieťaťa po rozvoде, alebo rozchode biologických rodičov. Kolízni opatrovníci, ktorí na súde zastupujú maloleté dieťa počas rozvodu rodičov, musia v prvom rade prihliadať na naplnenie záujmu dieťaťa, čo predstavuje vo veľkej časti prípadov styk s oboma rodičmi. Ak sú obaja rodičia schopní a ochotní zabezpečiť rodičovskú starostlivosť o dieťa, kolízni opatrovníci alebo psychológovia úradov práce, budú súdu odporúčať striedavú osobnú starostlivosť o dieťa.

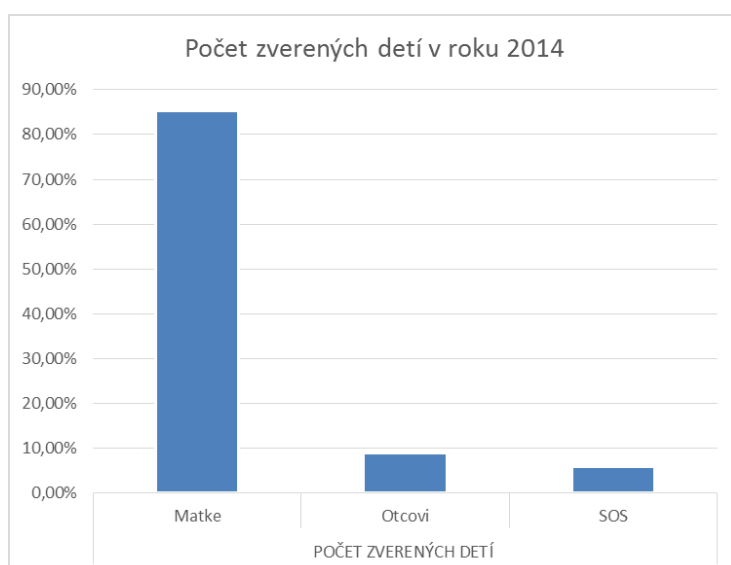
Priložené štatistické údaje sú spracované z ÚPSVaR (2017), kde sme za posledné tri roky sústredili údaje o zverených deťoch po rozpade rodiny celkovo v SR do starostlivosti jednému z rodičov a do striedavej osobnej starostlivosti. Údaje sme spracovali do tabuliek a grafov.

V roku 2014 bolo v porozvodovom konaní zverených celkom 15 242 deťí, z toho bolo vo väčšine a to v počte 12 921 zverených do osobnej starostlivosti výhradne matkám, čo predstavuje až 85,23%. Do výhradnej starostlivosti otca bolo zverených 1 335 deťí, čo predstavovalo 8,88%. Do striedavej osobnej starostlivosti bolo zverených 986 deťí, čo predstavovalo najmenší počet a išlo celkovo o 5,89%.

Tabuľka 1. Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2014

ROK 2014	POČET ZVERENÝCH DETÍ,		
	Matke	Otcovi	SOS
	85,23%	8,88%	5,89%

Graf 1: Počet zverených detí rok 2014

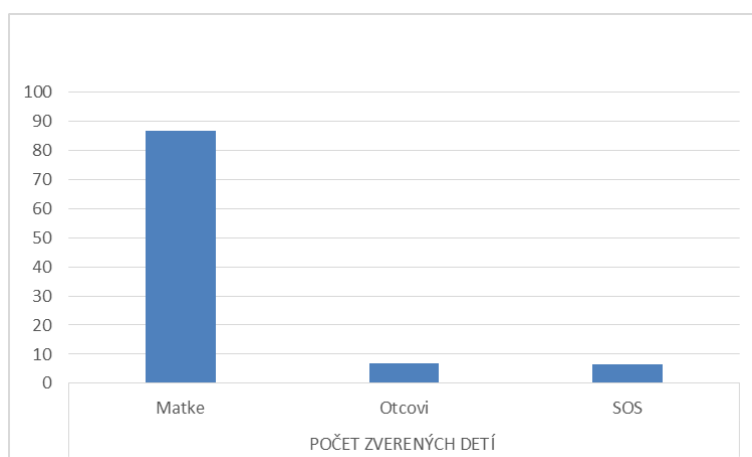

V roku 2015 bola podobná situácia ako v roku 2014. V porozvodových konaniach bolo jednané o 14 149 detí. Matkám do výhradnej osobnej starostlivosti pripadla väčšina 11 950 detí, čo predstavovalo 86,61%, do výhradnej starostlivosti otca bolo zverených 1 249 detí, čo predstavovalo 6,74% a opäť v porovnaní s predchádzajúcim rokom bolo najmenej zverených detí do striedavej osobnej starostlivosti a to 950 detí, čo predstavovalo 6,65%.

Tabuľka 2: Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2015

ROK 2015	POČET ZVERENÝCH DETÍ		
	Matke	Otcovi	SOS
	86,61%	6,74%	6,65%

Graf 2: Počet zverených detí 2015

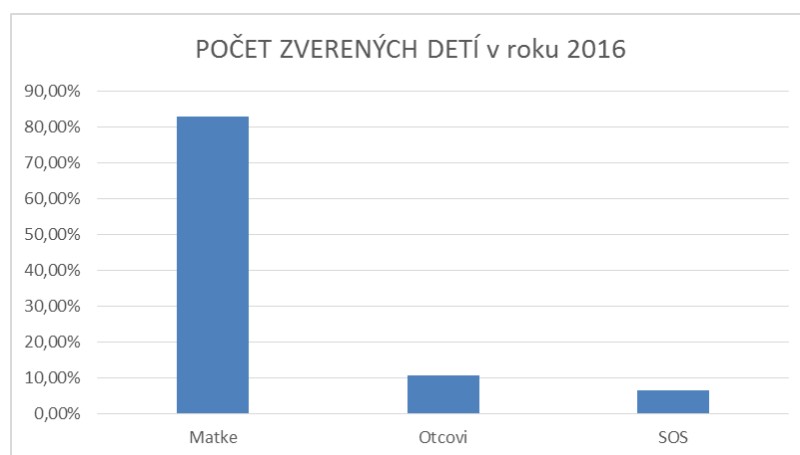

V minulom roku 2016 bolo zverených do porozvodovej starostlivosti celkovo 13 131 detí. Pokiaľ porovnáme predchádzajúce dva roky 2014 a 2015 s rokom 2016, môžeme konštatovať, že ide o najmenší počet detí zverených do striedavej osobnej starostlivosti. Do výhradnej osobnej starostlivosti matkám v roku 2016 bolo zverených celkovo 10 947 detí, čo predstavovalo 82,69%. Z vyššie uvedených údajov vidíme, že aj v posledných troch rokoch pretrváva stav zverovania detí do výhradnej starostlivosti matiek. Percentuálne vždy nad 80% detí bolo zverených do výlučnej starostlivosti matke. Do osobnej starostlivosti otcom bolo v roku 2016 zverených 1 191 detí, čo predstavovalo 10,67%. Pokiaľ teda porovnáme tieto tri posledné roky 2014, 2015 a 2016, môžeme konštatovať, že v pomere celkových zverených detí vidíme nárast. Aj v roku 2016 bolo najmenej detí zverených po rozvode, alebo rozchode partnerov do striedavej osobnej starostlivosti a to 993 detí, čo predstavuje 6,63%. Pokiaľ si porovnáme údaje za posledné tri roky 2014, 2015 a 2016 môžeme pozorovať mierny nárast detí zverených do striedavej osobnej starostlivosti.

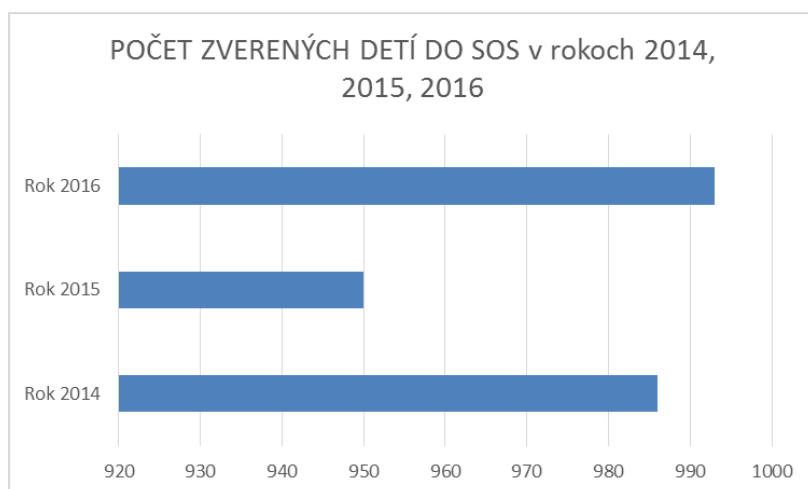
Tabuľka 3: Rozhodnutia o zverených deťoch rok 2016

ROK 2016	POČET ZVERENÝCH DETÍ		
	Matke	Otcovi	SOS
	82,69%	10,67%	6,63%

Graf 3: Počet zverených detí 2016

Graf 4: Prehľad zverených detí do SOS 2014 - 2016

Pri porovnaní údajov od Bognára (2011), ktorý popisuje hodnoty z roku 2010, kedy až 90% detí bolo zverených do osobnej starostlivosti matkám so štatistickými údajmi z ÚPSVaR, môžeme konštatovať, že matkám sa v súčasnosti zveruje o niečo menší počet detí. Vidíme mierny nárast zverených detí do osobnej starostlivosti otcom a mierny nárast zverenia detí do striedavej osobnej starostlivosti. Pokiaľ si k týmto údajom zoberieme aj samotné nariadenie a odporúčanie z ÚPSVaR, ktoré citujeme vyššie a len pripomenieme, ...aby kolízni opatrovatelia, psychológovia a sociálni pracovníci mysleli na striedavú osobnú starostlivosť ako na prvé usporiadanie pri úprave styku dieťaťa po rozvode, môžeme konštatovať, že sa úrady začínajú inštitútu striedavej osobnej starostlivosti viac venovať. Avšak pokiaľ si pozrieme štúdie a realitu zverených detí do striedavej osobnej starostlivosti v iných krajinách, vidíme fakt, že ešte stále je málo využívanou formou inštitútu porozvodovej starostlivosti na Slovensku.

2.2 STRIEDAVÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ V ZAHRANIČÍ

Väčšina vyspelých štátov ako USA, Nemecko alebo Nórsko má legislatívne vyriešenú striedavú osobnú starostlivosť rodičov o neplnoleté dieťa, ako riešenie po rozvode, resp. odluke rodičov. Štúdie a skúsenosti z týchto krajín nám ukazujú skutočnosť, že striedavá osobná starostlivosť sa javí v mnohých rodinách ako najefektívnejšia forma porozvodovej starostlivosti o deti. Napríklad v USA ju jednotlivé štáty praktikuju už 25 rokov. Podľa (Fröwirth, 2006), ktorý zhrnul 33 štúdií, na ktorých sa zúčastnilo približne 1 846 detí, sa prakticky vo všetkých zistilo, že deti zverené do striedavej osobnej starostlivosti vykazovali lepšie socializačné podmienky, lepšiu celkovú adaptáciu vo všetkých ukazovateľoch ako: telesné, duševné zdravie, rodinné vzťahy, behaviorálne a emočné adaptácie, sebaúctu – než deti zverené do starostlivosti len jednému z rodičov (a to zväčša matke). Zaujímavé sú výsledky aj ďalšej štúdie z USA, kde dieťa zverené po rozvode do starostlivosti jedného rodiča, sú rodiny oveľa väčšími spotrebiteľmi sociálnych dávok: 46% matiek, ktorým bolo dieťa zverené do starostlivosti, dostáva pomoc z verejných zdrojov (s otcom s dieťaťom v starostlivosti len 21%), jednak z nich vyrastajú deti s významne väčším podielom samovrážd, nedokončeného štúdia, psychiatrickej populácie, kriminálnej populácie atď. Ako uvádza Ďurček (2011, s. 53) „*Je zaujímavým faktom, že existuje veľa odborných štúdií, ktoré sa venujú striedavej osobnej starostlivosti a všetky sa zhodujú v tom, že pozitíva výrazne prevažujú nad negatívami. A rovnako tak pozitíva striedavej osobnej starostlivosti prevažujú nad pozitívami osobnej starostlivosti jedného z rodičov.*“

V nasledujúcej časti upriamime pozornosť na porozvodovú starostlivosť vo vybraných krajinách a to konkrétne na inštitút striedavej osobnej starostlivosti.

Česká republika

Zákonná úprava striedavej starostlivosti v ČR je na pomerne kvalitnej úrovni. Pokiaľ sa pozrieme na vývoj a prax, tak napríklad v roku 2008 dosahovala úroveň 2,97%. Štatistické údaje za rok 2013 nám ukazujú rovnakú situáciu ako na Slovensku. V roku 2013 bolo pri rozvode manželstva zverených 82,8% detí výlučne matke, do výlučnej starostlivosti otca išlo 6,9%. Do striedavej osobnej starostlivosti pripadlo zhruba 10% zverených detí. Pokiaľ si porovnáme situáciu so Slovenskou republikou, tak v Českej republike je situácia o niečo viac naklonená pre tento inštitút.

Spoločná rodičovská zodpovednosť je uzákonená od roku 1963, kým striedavá starostlivosť od roku 2000. Podľa Vodičku (2011) patrí Česká republika k trom krajinám Európy s najvyšším podielom detí v starostlivosti jedného rodiča. Jaklová (2011) uvádza, že v ČR panuje dosť podozrievavý prístup k striedavej starostlivosti. Pre veľa ľudí je neprijateľný, lebo je príliš nový a neobvyklý. Nedôvera vyplýva z racionálnych obáv o pohodlie dieťaťa, ktoré by muselo meniť bydlisko, školu, kamarátov a vo veľkej miere vyplýva aj z nedostatočnej informovanosti.

Informácie o situácii v niektorých krajinách zo sveta zhrnul Vodička (2011):

Veľká Británia

Veľká Británia zákon o striedavej starostlivosti nemá. Praktizuje sa stále častejšie možnosť „shared residence order“ nahlásenia dvoch pobytov (jeden u mamy a druhý u otca), čo pokladáme za čiastočne riešenie situácie. Iba 10 % rodičov sa obracia na súdy, aby formalizovali pravidlá stretávania sa s deťmi. Podľa Smith (2004) vo Veľkej Británii žiadateľ o rozvod sa musí najprv poradiť s advokátom a navrhnúť znenie dohody, ktorá stanoví budúcu starostlivosť o deti. Táto dohoda je jediným dokumentom, ktorý musí byť schválený obidvoma stranami. Hneď ako sa rodičia dohodnú na starostlivosti o deti a dohodu podpíšu, môže byť vydané predbežné rozhodnutie o rozvode a o šesť týždňov je vydané definitívne rozhodnutie. Prvoradým záujmom súdu je blaho detí. Zákon o rodine z roku 1996 obsahuje zásadu, ktorá hovorí, že pre zdravý vývoj dieťaťa a jeho duševnú pohodu je najlepšie, ak sú deti v pravidelnom kontakte s obidvomi rodičmi a ďalšími členmi rodiny. Ak sa rodičia nedohodnú, súd určí sociálneho pracovníka, ktorý s rodičmi problém preberie a výsledky nahlási príslušnému súdu. Aj vo Veľkej Británii prebieha mnoho výskumov a ráta sa so zmenami v tomto zabehnutom systéme tak, aby bol čo najviac v prospech dieťaťa.

Španielsko a Luxembursko

Španielsko má prijatý nový zákon o spoločnom rodičovstve od roku 2005, ale vzhľadom na to, že obsahuje problematické postupy, sa striedavé rodičovstvo využíva veľmi málo. Podobne je to aj v Luxembursku, kde ministerstvo spravodlivosti v roku 2008 prvýkrát avizovalo snahu o prijatie zákona o porozvodovej striedavej starostlivosti, ale doteraz sa striedavá starostlivosť neuplatňuje.

Holandsko

V Holandsku spoločná rodičovská zodpovednosť platí od roku 1996. V roku 2009 senát schválil „Zákon o pokračovaní rodičovstva po rozvode“, ktorý obsahuje prvky posilňujúce starostlivosť obidvoma rodičmi aj v čase po rozvode. Garantuje rovnosť obidvoch rodičov, dôrazne vyžaduje od rodičov spracovanie spoločného rodičovského plánu, ktorý budú dodržiavať a v prípade neplnenia budú súdy vyžadovať dodržiavanie plnenia týchto úprav. Tento zákon nie je zo strany opatrovníckych súdov vítaný, pretože do jeho vydania sa zákonodarcia nestaral do ich činnosti a robili si podľa svojho. Napriek tomu počet detí v striedavej starostlivosti stúpol na 16 % v roku 2008 z 11 % v roku 2005.

Belgicko

V Belgicku platí spoločná rodičovská zodpovednosť od roku 1995 a od roku 2000 rodinné prídavky a daňové bonusy sa rozdeľujú pri existencii dohody o striedavom pobyte dieťaťa na polovicu. Zákonom stanovené uprednostnenie striedavej starostlivosti platí od roku 2006. Súd ju nemusí nariadiť vždy, ale ak ju nenariadi, musí to písomne zdôvodniť. Podmienky striedavej starostlivosti musia byť preskúmané aj vtedy, ak má o ňu záujem aspoň jeden z rodičov. Rodičia majú zákonom stanovený prednostný prístup k súdom, ak jeden z rodičov nedodržiava súdom stanovenú úpravu výchovy. Tromp (in Vodička, 2011) uvádza dopady zavedenia tohto federálneho programu: upokojenie rodičov po rozvode, pochopia, že dosiahnutie úpravy je v záujme ich dieťaťa, z ktorého môžu aj sami profitovať, stále viac rodičov je motivovaných aspoň takúto formu starostlivosti skúsiť, štát striedavú výchovu propaguje ako najvyšší záujem celého systému opatrovníctva.

Austrália

V Austrálii je striedavá starostlivosť uzákonená, ale iba „kozmetickými úpravami zákonov“. Podľa uvedenia Trompa (in Vodička, 2011, s. 48):

„Austrália je dobrým príkladom krajiny, ktorá opakovane zavádza zákony, ktoré riešenie len predstierajú a v praxi nemajú vôbec žiadny dopad na to, aby boli deti po rozvode skutočne vychovávané oboma rodičmi. Zakaždým to má byť oveľa lepšie, ale deti aj naďalej vyrastajú v prostredí nepriateľskom pre rodinný život.“ (vlastný preklad z češtiny). Ale aj tak tam zaznamenali nárast počtu detí v striedavej starostlivosti na úroveň 16 % a to v roku 2008.

USA

V USA je opatrovníctvo riešené v každom štáte ináč. Striedavú výchovu však uzákonila väčšina štátov ako rovnocenné usporiadanie starostlivosti o deti v čase po rozvode už koncom 80. a začiatkom 90. rokov minulého storočia. Dlhoročnými priekopníkmi sú štáty Kalifornia a Arizona, v ktorých striedavú starostlivosť už v roku 1998 praktizovalo 12 až 27 % rozvedených rodín. V Kalifornii sa v roku 2008 stav nariadenej striedavej výchovy pohyboval na úrovni 25 % rodín, čo vykazovali ako dlhodobú stagnáciu. Sociálni pracovníci sa zameriavajú na upokojenie rodičov, vypracovanie plánov spoločnej starostlivosti, mediáciu. Sudcovia majú odporúčané dávať striedavej starostlivosti prednosť.

Skúsenosti z týchto krajín a vykonaných výskumov nám ukazujú, že striedavá osobná starostlivosť obidvoch rodičov aj v čase po rozvode je výhodná nielen pre deti, ale aj pre rodičov. Tam kde je spoločná vôľa na zmenu vecí k lepšiemu, kde sa nedržia len tradičné a tendenčné riešenia, sa situácia pomaly mení. Je však potrebné pracovať do budúcnosti aj s predsudkami ktoré striedavá osobná starostlivosť prináša.

2.3 RODINY V ŠKANDINÁVII A STRIEDAVÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ

Škandinávské krajiny sú často považované za priekopníkov rodinnej politiky. Ochrana detí a rodiny, kvalitná sociálna pomoc je považovaná za priority vlád v týchto krajinách. Rozoberieme si dve škandinávské krajiny a to Švédsko a Nórsko, zameriame sa na fakt ako funguje ochrana detí a rodín. Striedavá osobná starostlivosť sa v týchto krajinách stala bežnou súčasťou života.

Švédsko

Približne jedna pätina zo všetkých obyvateľov Švédska sú deti a mladiství do 18 rokov (cca 10 miliónov). Práva detí sú chránené od roku 1989 Dohovorom o právach dieťaťa a Švédsko bolo jednou z prvých krajín, ktoré toto uznesenie OSN prijalo. Švédsko bolo tiež prvou krajinou, ktorá v roku 1979 klasifikovala ubližovanie a bitie detí ako trestný čin. V roku 1993 švédska vláda po prvý krát vymenovala ombudsmana, ktorý mal za úlohu chrániť záujmy detí. Dnes sa spoločne s ombudsmanom stará o pohodu detí množstvo neziskových organizácií. Spomenieme aspoň niektoré najväčšie organizácie, na ktoré sa môžu deti obrátiť, pokiaľ potrebujú pomocť. Detské práva sú chránené napríklad spoločnosťou Bris, ktorá zabezpečuje telefónne linky, chaty a e-mailové poradenstvo.

V roku 2013 mala spoločnosť zaznamenaných 19 173 telefonátov zameraných na pomoc deťom a teenagerom. Spoločnosť Friends, ktorá funguje od roku 1997 je zameraná na odstránenie šikanovania na školách, ale aj pri voľnočasových aktivitách, ako sú napríklad športy. Dnes so spoločnosťou Friends spolupracuje niečo vyše 1500 švédskych škôl. Poslednú spomenieme medzinárodnú organizáciu pôsobiacu vo Švédsku Save the Children Sweden, ktorá háji práva detí a má približne 75 000 členov.

Zhruba 90% detí vo Švédsku žije spoločne s matkou a otcom, ktorí nemusia byť v manželskom zväzku a tendenciou švédskej rodiny je mať jedno, alebo dve deti. To, že deti žijú striedavo raz u jedného a u druhého biologického rodiča a majú dva súčasné domovy, nie je nič neobvyklé. Podľa údajov 74% detí do veku 18 rokov žije so svojimi oboma biologickými rodičmi, zatiaľ čo 27% má nevlastného otca, či matku. Údaje ďalej hovoria, že zhruba jedno z piatich detí má korene v inej krajine ako je Švédsko, zväčša sú to krajiny ako: Irak, Somálsko, Thajsko alebo Poľsko. Približne 14 000 detí bolo z rôznych krajín do švédskych rodín prijatých formou adopcie.

Čo sa týka matiek tak 81% z nich má trvalú prácu a pri otcoch je to až 92%. Každý z rodičov dostane 480 dní platenej materskej dovolenky, ktorú musia minúť do dovŕšenia ôsmeho roku veku dieťaťa a môžu si ju čerpať postupne. Materská sa začína 3 týždne pred určeným dátumom pôrodu. Švédsko ponúka najštedrejšiu materskú dovolenku. 56 týždňov dostávajú mamičky na účet 80% svojej výplaty a ďalších 13 týždňov uzákonenú čiastku.

Moje osobné skúsenosti prežité v tejto krajine sú také, že matky trávajú spolu s deťmi prvý rok veku dieťaťa. Od jedného roka veku dieťaťa štát garantuje miesto v materskej škole, na ktoré sa zväčša čaká 2 - 4 mesiace. Materskú škôlku si rodičia môžu vybrať (samozrejme z ponúkaných v ich okolí). V okolí Helsingborgu, kde som žila boli škôlky od klasickej, cez napríklad ekologickú (až 80% pobytu detí stráveného v prírode), až po domáce prostredie formou dennej mamy (Dag mama). Tá sa stará napríklad 3 - 4 deti a jej starostlivosť sa považuje za riadne zamestnanie a riadny typ škôlky. Ako som spomínala, matky trávajú s deťmi vo Švédsku zväčša prvý rok, následne sa väčšinou o deti stará otec a čerpá svoj podiel rodičovskej dovolenky. Rok musia zamestnávateľia držať miesto matke (záleží však na dohovore), aby sa opäť mohla integrovať do pracovného procesu a príliš z neho nevypadla. V dnešnej dobe je vo Švédsku čoraz viac otcov, ktorí sa aktívne venujú svojim deťom. Až 24% mužov vo Švédsku aktívne využíva svoju rodičovskú dovolenku. (voľný preklad z www.sweden.se).

Právna zodpovednosť rodičov a forma spoločnej starostlivosti bola zavedená vo Švédsku na prelome rokov 1976/77. Povolenie o spoločnú starostlivosť dával však súd až po tom, čo o ňu obaja rodičia požiadali. Zmenou legislatívy v oblasti rodičovstva, a to od roku 1983 dostávajú rodičia dieťa do striedavej osobnej starostlivosti automaticky. Súd samozrejme prihliada na okolnosti a na to, pokiaľ s tým nesúhlasí dieťa alebo rodičia. Pre zosobášené páry je striedavá osobná starostlivosť o spoločné deti záväzná, ale pre páry, ktoré neboli zosobášené je potrebné určiť otcovstvo. Štatistiky o rodinnom práve každý rok poskytuje Národná rada pre zdravie a sociálne zabezpečenie (Socialstyrelsen). V roku 1992 bol pomer nasledujúci: Striedavá starostlivosť 79%, v starostlivosti matky 19%, v starostlivosti otca 2% (Zdroj Vardnadstvistutredningen, 1995).

Iný zdroj nám udáva, že obec má prostredníctvom sociálneho výboru sociálnu povinnosť ponúknuť rodičom poradenstvo profesionálov formou mediácie. Spolupráca prostredníctvom diskusií s mediátorom je dobrovoľná, predpokladá sa však, že obaja rodičia budú takúto formu voliť ako prvú cestu dohody. Pokiaľ sa dohodnú na otázkach starostlivosti o dieťa, bydlisku a styku, môžu spísať dohodu o schválení. Takáto dohoda musí byť schválená komisiou sociálnej starostlivosti v obci, kde je dieťa registrované. Rada sociálneho výboru, ktorá dohodla mediáciu má rovnaký význam ako rozsudok súdu. V prípade rozvodu alebo rozchodu právo na starostlivosť dieťaťa automaticky prináleží obom rodičom rovnako formou striedavej starostlivosti. Pokiaľ s tým jeden z rodičov nesúhlasí, musí požiadať o zmenu (Zdroj Európska justícia, Rodičovské práva a povinnosti – Švédsko, 2016 voľný preklad).

Nórsko

Rodičovská dovolenka v Nórsku trvá približne jeden rok. Rodičia si môžu vybrať, či chcú poberať príspevok vo výške 100 % platu počas 49 týždňov, alebo 80 % platu počas 59 týždňov. Po narodení dostávajú čerství rodičia od vlády štedrý balíček starostlivosti, ktorý obsahuje detské dupačky, spací vak, „outdoorové“ vybavenie, príslušenstvo na kúpanie, plienky a posteľné oblečenie. V Nórsku majú zaujímavo riešenú aj otázku materských škôlok. Na 1 dospelého pracovníka škôlky pripadajú obvykle 3 deti vo veku od 1 do 3 rokov alebo 6 detí vo veku od 3 do 6 rokov. Bežne sa teda stáva, že o 18 detí v jednej triede sa stará až 6 vychovávateľov.

V Nórsku, pokiaľ sa páry plánujú rozviesť, musia požiadať okresného guvernéra v regióne o separáciu. Pokiaľ trvá toto obdobie separácie, nemôžu páry znovu uzavrieť

d'alšie manželstvo s novým partnerom. Oficiálne rozvod môže nastať až odsúhlasením okresného guvernéra, a to dosť zdĺhavým procesom. Pokiaľ partneri mali spoločné dieťa a to ešte nedovršilo 16 rokov, je povinnosťou bývalých partnerov navštevovať rodinné poradenstvo. Toto platí ako pre páry, ktoré boli v manželskom zväzku, aj pre páry bez manželského zväzku. Poradca párom vydá potvrdenie pre mediáciu, ktorá je pripojená k žiadosti o separáciu. Takto vydaný certifikát má platnosť po dobu 6 mesiacov. Bývali partneri (biologický rodičia) spolu musia navštíviť pred samotnou separáciou alebo rozvodom mediátora. Mediátor vydá písomnú dohodu, ktorá bola dojednaná medzi bývalými partnermi a v ktorej sa pojednáva o rozdelení starostlivosti o dieťa a poskytnuté výživné. Ministerstvo detí a rovnosti pripravilo veľmi laické brožúry pre lepšie pochopenie v takýchto prípadoch rozvodov/rozchodov, majetkového vysporiadania, výživného. V prípade mediácie, jej názov je „mediácia pre rodičov“, pri rozdelení majetku - názov je „majetkové vzťahy v manželstve“. Každý rodič je povinný prispievať dieťaťu na výživné. Pokiaľ sa počas mediácie na výške výživného nedohodli, môžu požiadať pre výpočet výživného Nórsky úrad sociálnej starostlivosti (NAV), tieto platby si dokonca už vopred sami môžu nechať prerátať prostredníctvom webovej stránky: www.nav.no. Platby na rok sú každoročne upravené a novo zverejnené ku dňu 1. jún, čo MDD.

Do roku 2004 bol vydaný v Nórsku zákon, kde bolo možné mať pre dieťa len jedno trvalé bydlisko. Od druhej polovice roku 2004 je možné mať dva trvalé pobyty. Ako striedavá rodičovská výchova, alebo dve trvalé bydliská sa počíta pomer 50:50. V praxi sa v Nórsku stretávame aj s pomerom 30:70. Podľa odborníkov pomer nad 30 už môžeme klasifikovať ako striedanie rodičovských povinností. V Nórsku má takýto typ striedania, čiže 30:70 samozrejme vplyv na stanovenie výživného. (voľný preklad z anglického jazyka z www.norge.no)

Dnes už bývalá nórska ministerka pre ministerstvo záležitostí detí - pani Karita Bekkemellem v čase, keď bola na čele tohto ministerstva, zverejnila výsledky prvej veľkej štúdie, ktorá bola vykonaná prostredníctvom Nórskeho inštitútu pre výskum spoločnosti na tému striedavá osobná starostlivosť. Ide o jednu z najväčších empirických štúdií na túto tému v celej Európe. Zúčastnilo sa jej 527 rodičov, z toho časť výskumu bola realizovaná pomocou rozhovorov so 42 deťmi od 8 do 18 rokov. Tieto rodiny mali reálnu skúsenosť so striedavou rodičovskou starostlivosťou. Ako popisuje pani Bekkemellem výsledky výskumu: *"Výsledky štúdie ukazujú, že ako deti, tak aj rodičia majú veľmi pozitívnu skúsenosť s touto úpravou. Výsledky silne oslabujú tvrdenie, že striedavá výchova je zlým*

riešením pre deti". Ako ďalej pani Bekkemellem (2004, tlačová správa) uviedla "Rozdelenie starostlivosti o dieťa (medzi oboma rodičmi) zvyrazňuje, že ide o dobrú investíciu do budúcnosti na rôznych úrovniach. Výsledky dokazujú, že spoločná starostlivosť o dieťa znižuje konfliktný potenciál medzi rodičmi a zaisťuje deťom dobrý kontakt s obidvoma rodičmi aj po rozchode rodičov"

Pani Bekkemellem zhrnula výsledky nórskeho výskumu a dodala, že vyvodzuje záver s tým, že striedavá starostlivosť môže dobre fungovať pre veľký počet detí, nie však pre všetky deti.

Informácie zo škandinávskych krajín nás naplňajú potešením, že je možné sklbiť pracovný a rodinný život so sociálnou podporou štátu. Dnešná uponáhľaná doba, tlak na pracovisku a tlak z okolia, či už ide o pracovné inštitúcie alebo rodinné prostredia vyvoláva v ľuďoch pocit, že nemajú na nič čas, tobôž silu venovať sa svojim deťom, svojej manželke alebo sebe. Množstvo ľudí, aby naplnilo potreby rodiny musí mať častokrát aj dve zamestnania. Domnievame sa, že je preto veľmi potrebné podporovať rodiny na Slovensku, aby čo najmenej dochádzalo ku kolíznym situáciám a rozvodom v rodinách. Realizovať pomoc štátu tak, aby čo najviac rodín mohlo pre svoje deti vytvárať harmonické rodinné prostredie, či už formou podpory bývania, zázemím pre deti ako sú napríklad jasle, škôlky. Naše deti by sme mali v prvom rade chrániť, a preto veríme, že aj na Slovensku budeme mať čoskoro zákon, ktorý zakazuje „výchovné“ bitie detí. Výskumy a skúsenosti zo zahraničia nám poukazujú na pozitívne vnímanie striedavej osobnej starostlivosti. Všetko však musí byť v najlepšom záujme dieťaťa.

3 METÓDY A VÝSKUM

V roku 2016 súdy rozhodovali o zverení celkovo 13 131 detí. Z celkového počtu bolo zverených do striedavej osobnej starostlivosti 993 detí a do osobnej starostlivosti matky 10 947 detí a do osobnej starostlivosti otca 1 191 detí. (ÚPSVaR, 2016).

Počet zverených detí do striedavej osobnej starostlivosti sa postupne u nás zvyšuje miernym tempom. Avšak je stále nad 80% rodín, z ktorých bolo dieťa zverené do výhradnej starostlivosti matky.

V teoretickej časti našej diplomovej práce sme poukázali, na vplyv rodinného prostredia, manželstvo a rozvod, ktoré ovplyvňujú dieťa. Porozvodová situácia a rodinná politika sú v každej krajine iné. Taktiež ako skúsenosti s inštitútom striedavej osobnej starostlivosti. Na Slovensku má striedavá výchova krátku dobu pôsobnosti, samozrejme pokiaľ ju porovnáme so štátmi ako USA (od roku 1973) alebo Škandináviu. V týchto krajinách boli vykonané výskumy a štúdie, ktoré vykazujú pozitívny vplyv a dopad takejto formy starostlivosti na dieťa, oproti zvereniu dieťaťa do výhradnej starostlivosti jednému z rodičov.

Z výsledkov výskumu realizovaného v Nórsku ISF (Inštitút pre výskum spoločnosti - Institutt for samfunnsforskning) vplynulo, že: „*Prevažná väčšina rodičov a detí z výskumu zvládla vytvoriť dobré a rovnocenné domovy pre deti. Tri štvrtiny rodičov má spolu priateľský vzťah, výborne navzájom spolupracujú a sú spolu často v kontakte. Ďalej sme zistili, že rodičia, ktorí praktizujú striedavú výchovu, na rozdiel od iných rodičov po rozchode, častejšie majú rozdelenú starostlivosť o dieťa úplne rovnako ako pri spolužití oboch rodičov. Delenie starostlivosti po rozchode rodičov nie je teda nič iné, než pokračovaním zavedeného rozdelenia práce ohľadom detí pri spolužití oboch rodičov*“ (Skjorten, 2007, s. 4).

Striedavá osobná starostlivosť má svojich zástancov i odporcov. Z tohoto dôvodu sme sa rozhodli porovnať reálne skúsenosti v slovenských a českých rodinách, v ktorých je porozvodová starostlivosť o maloleté dieťa.

V praktickej časti diplomovej práce porovnáme a spracujeme údaje z dotazníka pomocou kvantitatívneho výskumu. Zameriame na rodiny z Čiech a Slovenska, do ktorých bolo po rozvode zverené dieťa a porovnáme porozvodovú starostlivosť v rodinách, kde bolo po rozvode zverené dieťa do striedavej osobnej starostlivosti a rodiny s výhradnou starostlivosťou jednému z rodičov. Porovnáваме, ako tieto rodiny v rámci porozvodovej

starostlivosti vedia riešiť spoluprácu, vzťahy a komunikáciu v rodine i v širšej rodine. Pre výskum sme si zvolili jednu hlavnú a dve vedľajšie hypotézy. Stanovené hypotézy sme prostredníctvom χ^2 - kvadrátového testu podrobili štatistickému testovaniu.

3.1 STANOVENIE HYPOTÉZY

Výskumný problém

Hlavným cieľom výskumnej časti našej práce bude skúmať vzájomnú previazanosť a spoluprácu medzi dieťaťom a biologickými rodičmi, ich vzájomné vzťahy, komunikáciu v rodinách, kde bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti a v rodinách so striedavou osobnou starostlivosťou.

Výskumnú vzorku budú teda tvoriť rodiny, kde bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti jednému z rodičov a porovnáme ich s rodinami, kde bolo dieťa zverené obom rodičom do striedavej osobnej starostlivosti. Čiastkovými hypotézami budeme overovať hlavnú hypotézu a zisťovať, aká je komunikácia a spolupráca v týchto rodinách.

Stanovenie hypotéz

Stanovili sme si tri výskumné hypotézy, jednu hlavnú a dve vedľajšie. Hlavná hypotéza bude zameraná na kvalitu vzťahov. Čiastkovými hypotézami sa zameriame na kvalitu spolupráce a kvalitu komunikácie. Pre overenie hypotéz sme si určili celkovo sedemnášť výskumných otázok.

- Hlavná hypotéza zameraná na kvalitu vzťahov

H1: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite vzťahovej previazanosti medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Pracovné hypotézy:

H1(1): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť vzťahy medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(1): Nebude rozdiel v hodnotení vzťahov medzi biologickými rodičmi a maloletým dieťaťom zvereným do osobnej starostlivosti a do striedavej osobnej starostlivosti.

- ČIASTKOVÁ HYPOTÉZA ZAMERANÁ NA KVALITU SPOLUPRÁCE

H2: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite spolupráce medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Pracovné hypotézy:

H1(2): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť kvalitu spolupráce medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(2): Nebude rozdiel v hodnotení kvality spolupráce medzi biologickými rodičmi a maloletým dieťaťom zvereným do osobnej starostlivosti a do striedavej osobnej starostlivosti.

- ČIASTKOVÁ HYPOTÉZA ZAMERANÁ NA KVALITU KOMUNIKÁCIE

H3: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite komunikácie medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Pracovné hypotézy:

H1(3): Rodičia po zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti o maloleté dieťa budú hodnotiť svoju komunikáciu medzi sebou a s dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(3): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť komunikáciu druhého biologického rodiča s dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

3.2 VÝSKUMNÉ OTÁZKY

1. Pohlavie.
2. Občianstvo.
3. Rodinný stav.
4. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie.
5. Do akej starostlivosti je zverené Vaše dieťa?
6. Ako by ste podľa svojich doterajších skúseností zhodnotili možnosť mať dieťa v striedavej osobnej starostlivosti?

7. Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu?
8. Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu?
9. Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho partnera/partnerky
10. Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou?
11. Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou konfliktné situácie?
12. Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti?
13. Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom?
14. Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na Vaše dieťa?
15. Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah Vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou?
16. Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom?
17. Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom?
18. Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom?

Závislé premenné nášho výskumu:

- Vzťah medzi rodičom a dieťaťom od uplynutia rozvodu
- Vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu
- Vzťah s rodinou bývalého partnera/partnerky
- Vzájomná spolupráca pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou
- Časnosť riešenia konfliktných situácií medzi bývalými partnermi
- Vnímanie dieťaťa jav, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti
- Vnímanie dieťaťa na jav striedania domovov medzi biologickými rodičmi
- Vnímanie dieťaťa po psychickej stránke na obdobie počas rozvodu
- Vzťah dieťaťa so širšou rodinou po rozvode
- Kvalita komunikácie medzi biologickým rodičom a dieťaťom
- Kvalita komunikácie medzi bývalými partnermi
- Kvalita komunikácie medzi dieťaťom a bývalými partnermi

Nezávislé premenné:

- Biologický rodičia po rozvode s nariadenou striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa/deti
- Biologický rodičia po rozvode so zvereným maloletým dieťaťom do osobnej starostlivosti

3.3 VÝSKUMNÁ VZORKA

Výskumný súbor

Výskumnú vzorkou tvorili občania Slovenskej a Českej republiky, ktorí sú rozvedenými rodičmi aspoň jedného dieťaťa, a ktorým bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti, alebo do osobnej starostlivosti jednému z rodičov.

Výskumný nástroj

Ako nástroj pre merania našich hypotéz sme zvolili dotazník. Dotazník obsahoval 18 otázok. Odpovede boli uzatvorené formou Likertovej škály. Štyri otázky boli na zistenie demografických údajov, jedna otázka bola zameraná na postoj k zvereniu dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti, zvyšných trinásť sme volili k overeniu nami zvolených hypotéz zameraných na vzťahy, spoluprácu a komunikáciu. Výskum sa konal od 02.01.2017 do 28.02.2017. Dotazník sme vytvorili prostredníctvom webovej stránky www.survio.com a distribuovali sme ho pomocou vygenerovaného linku priamo na dotazník: <https://www.survio.com/survey/d/I9G7K4T7O2I1M4C8F>, ďalej pomocou správcu web stránky www.striedavka.sk, www.stridavka.cz ktorý ho taktiež zverejnil na svojom Facebookovom profile Striedavka.

Podľa autorov Orendáč a Vranková (2013, s. 30) „*sú výhodami dotazníka anonymita, viac času na jeho vyplnenie, kontakt na veľké vzdialenosti, veľké množstvo respondentov a ľahké spracovanie. Naopak nevýhodami sú, že sa nedá zaručiť vyplnenie dotazníka samotným respondentom, nízka návratnosť, pri nezrozumiteľnosti sa nemá respondent koho opýtať, chýba flexibilita a obmedzená možnosť odpovedí.*“

Zvolili sme kvantitatívnu formu výskumu z dôvodu, aby poskytoval súkromie, dostatok času na vyplnenie bez časového nátlaku. Ďalej bol relevantný a obsahoval dostatočný počet rodín z rôznych kútov Slovenska a Čiech. Vrátilo sa nám 124 dotazníkov z toho osem nebolo vyplnených úplne. Pracovať teda môžeme so 116 odpoveďami od respondentov.

4 VÝSLEDKY

Nášho výskumu sa zúčastnilo celkovo 124 respondentov. Osem dotazníkov nebolo vyplnených kompletne. Zozbierané odpovede – celkovo 116 pochádzalo z rodín, kde bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti (SOS), alebo do osobnej starostlivosti (OS). Iná forma zverenia dieťaťa zahŕňala rodiny, kde bolo dieťa zverené do výhradnej starostlivosti otcovi, alebo iná forma starostlivosti. V dotazníku sme pri piatej otázke: V akej starostlivosti je zverené vaše dieťa, uviedli kontrolnú odpoveď – Nemám dieťa. Keďže respondenti toto políčko neoznačili, nemuseli sme vyradiť žiadny ďalší dotazník.

Získané odpovede sme spracovali do jednotlivých tabuliek a priradili k týkajúcim sa otázkam:

Tabuľka 4: Pohlavie (otázka č.1.)

	Počet mužov	Počet žien	Spolu
SOS	31	23	54
OS	33	26	59
Iná forma	3	0	3
			116

Tabuľka 5: Občianstvo (otázka č.2.)

	Slovenské	České	Z inej krajiny	Spolu
SOS	41	13	0	54
OS	48	11	0	59
Iná forma	3	0	0	3
				116

Tabuľka 6: Rodinný stav (otázka č.3.)

	Rozvedený	Slobodný	Ženatý/Vydatá	Spolu
SOS	37	10	7	54
OS	46	5	8	59
Iná forma	2	1	0	3
				116

Tabuľka 7: Najvyššie dosiahnuté vzdelanie (otázka číslo 4.)

	ZŠ	SŠ	SŠ s maturitou	VŠ	Spolu
SOS	0	1	20	33	54
OS	1	4	34	20	59
Iná forma	0	1	2	0	3
					116

Tabuľka 8: Do akej starostlivosti je zverené vaše dieťa (otázka číslo 5.)

	Počet mužov	Počet žien	Spolu
SOS	31	23	54
OS	33	26	59
Iná forma	3	0	3
			116

Tabuľka 9: Ako by ste podľa svojich doterajších skúseností zhodnotili možnosť mať dieťa v striedavej osobnej starostlivosti? (otázka č.6)

	Pozitívny postoj	Negatívny postoj	Neviem sa k téme vyjadriť	Spolu
SOS	53	1	0	54
OS	40	11	8	59
Iná forma	3	0	0	3
				116

Tabuľka 10: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu? (otázka č. 7)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	19	4	5	6	20	54
OS	10	4	15	3	27	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	31	9	20	9	47	116

Tabuľka 11: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu? (otázka č. 8)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	3	7	21	0	23	54
OS	3	22	27	3	4	59
Iná forma	0	3	0	0	0	3
Spolu	6	32	48	3	27	116

Tabuľka 12: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho partnera/partnerky? (otázka č. 9)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	9	6	25	0	14	54
OS	6	24	20	4	5	59
Iná forma	3	0	0	0	0	3
Spolu	18	30	45	4	19	116

Tabuľka 13: Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou? (otázka č.10)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	6	5	9	0	30	50
OS	10	15	20	9	5	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	18	21	29	9	35	112

Tabuľka 14: Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou komunikáciu konfliktné situácie? (otázka č. 11)

	Veľmi často	Často	Len občas	Skoro vôbec	Nikdy	Spolu
SOS	2	12	21	19	0	54
OS	8	30	13	8	0	59
Iná forma	0	3	0	0	0	3
Spolu	10	45	34	27	0	116

Tabuľka 15: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti? (otázka č.12)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	13	4	22	0	15	54
OS	4	42	7	3	3	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	19	47	29	3	18	116

Tabuľka 16: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom? (otázka č.13)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	7	4	16	0	27	54
OS	0	20	19	4	16	59
Iná forma	1	2	0	0	0	3
Spolu	8	26	35	4	43	116

Tabuľka 17: Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na Vaše dieťa? (otázka č.14)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	5	30	7	1	11	54
OS	4	27	3	25	0	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	11	58	10	26	11	116

Tabuľka 18: Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou? (otázka č.15)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	7	5	21	0	21	54
OS	5	20	26	1	7	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	14	26	47	1	28	116

Tabuľka 19: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom? (otázka č. 16)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	14	1	2	0	37	54
OS	7	1	18	0	33	59
Iná forma	2	1	0	0	0	3
Spolu	23	3	20	0	70	116

Tabuľka 20: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom? (otázka číslo 17)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	6	5	11	0	32	54
OS	3	15	25	2	14	59
Iná forma	0	3	0	0	0	3
Spolu	9	23	36	2	46	116

Tabuľka 21: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom (otázka č. 18)

	Veľmi dobre	Zle	Ani dobre, ani zle	Veľmi zle	Dobre	Spolu
SOS	14	12	1	0	27	54
OS	4	3	35	0	17	59
Iná forma	1	2	0	0	0	3
Spolu	19	17	36	0	44	116

4.1 OVERENIE HYPOTÉZ

Pre overenie nami vybraných hypotéz sme rozdelili respondentov a ich odpovede na dve skupiny. Skupina odpovedí respondentov z rodín, kde bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti (OS), a skupina respondentov rodín kde bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti (SOS). Inú formu sme už ďalej nespracovali, nakoľko nás zaujímalo porovnanie nami určených hypotéz v rodinách, kde bolo dieťa zverené do nariadenej striedavej osobnej starostlivosti a porovnanie s rodinami s osobnou starostlivosťou.

Respondenti pri výbere odpovedí mali možnosť odpovedať z piatich odpovedí: veľmi dobre; zle; ani dobre, ani zle; veľmi zle; dobre alebo veľmi často; často; len občas; skoro vôbec; nikdy.

Hodnoty odpovedí sme upravili tak, aby sme ich zlúčili do dvoch možností a to:

- **zle** (hodnoty 1 – veľmi zlý/e, 2 - zlý/e a 3 – ani zle, ani dobre) a **dobre** (hodnoty 4 – dobrý/e a 5 – veľmi dobrý/e)
- **skoro vôbec** (hodnoty 1 – nikdy a 2 – skoro vôbec) a **často** (hodnoty 3 – len občas, 4 – často a 5 – veľmi často)

K vyhodnoteniu nami určených hypotéz sme použili χ^2 - kvadrátový test, ktorý je používaný pre testovanie nominálnych premenných, kde testujeme rozdiel medzi nameranými početnosťami s označením - O a očakávanými početnosťami, ktoré označujeme - E, za predpokladu, že by platila nulová hypotéza.

Vzorec výpočtu:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

Hladinu signifikancie sme zvolili 5 % ($\alpha = 0,05$), pri výpočte hladiny signifikancie sme údaj porovnávali so zvolenou hladinou 0,05. Ak naša vypočítaná hodnota je nižšia než tabuľková, nezamietame H_0 . Ak je naša hodnota chí – kvadrátu vyššia než príslušná tabuľková, H_0 zamietame a prijímame alternatívnu hypotézu H_1 .

Pre výpočet chí – kvadrátu sme použili online kalkulátor, ktorý je dostupný na internetovej adrese: <http://www.socscistatistics.com/tests/chisquare/Default2.aspx>

- Hlavná hypotéza zameraná na kvalitu vzťahov

H1: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite vzťahovej previazanosti medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Alternatívna hypotéza $H_1(1)$ a nulová hypotéza $H_0(1)$ k hlavnej hypotéze č. 1:

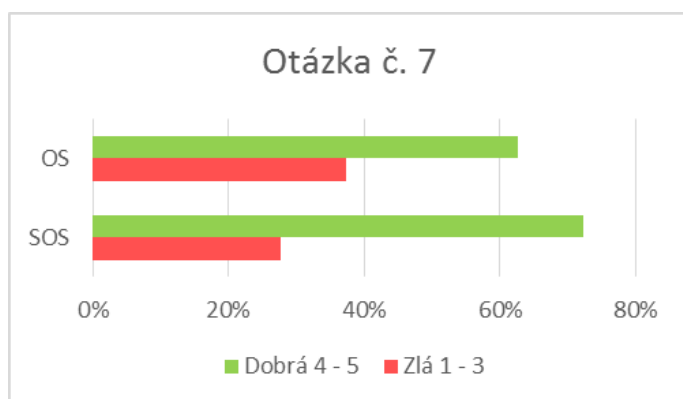
H1(1): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť vzťahy medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(1): Nebude rozdiel v hodnotení vzťahov medzi biologickými rodičmi a maloletým dieťaťom zvereným do osobnej starostlivosti a do striedavej osobnej starostlivosti.

Tabuľka 22: (Spracovanie otázky 7) Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu?

Otázka 7	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	15	39	54
OS	22	37	59
Spolu	37	76	113

Graf 5: Rozdelenie v % (otázka 7)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 1,16$

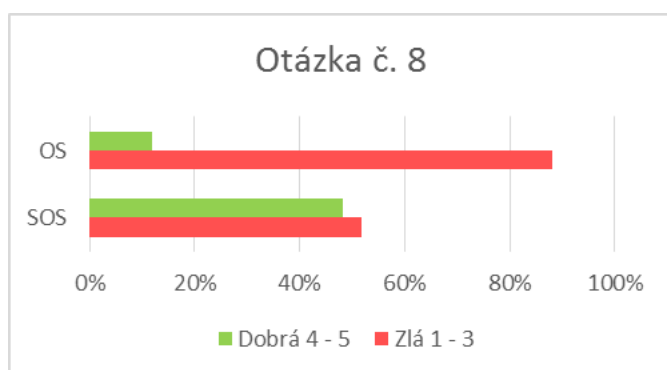
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že rodičia so striedavou osobnou starostlivosťou (SOS) majú lepší vzťah so svojim dieťaťom od uplynutia rozvodu, ako rodičia s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 23: (Spracovanie otázky 8) Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu?

Otázka 8	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	28	26	54
OS	52	7	59
Spolu	80	33	113

Graf 6: Rozdelenie v % (otázka 8)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 17,95$

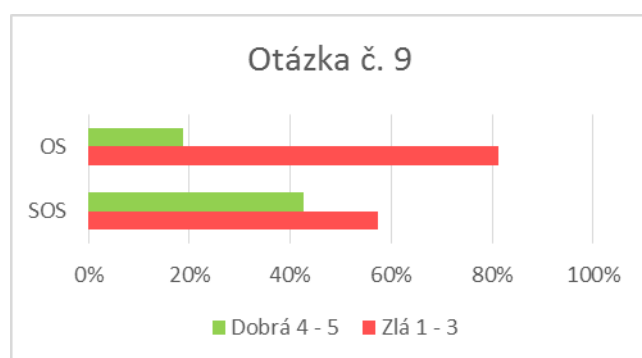
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že rodičia so striedavou osobnou starostlivosťou (SOS) majú lepší vzťah s bývalým partnerom od uplynutia rozvodu, ako rodičia s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 24 (Spracovanie otázky 9) Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho bývalého partnera/partnerky?

Otázka 9	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	31	23	54
OS	48	11	59
Spolu	79	34	113

Graf 7: Rozdelenie v % (otázka 9)

Vypočítaná hodnota je $\chi^2 = 7,69$

Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že rodičia so striedavou osobnou starostlivosťou (SOS) majú lepší vzťah s rodinou bývalého partnera, ako rodičia s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

- ČIASTKOVÁ HYPOTÉZA ZAMERANÁ NA KVALITU SPOLUPRÁCE

H2: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite spolupráce medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Alternatívna hypotéza H1(2) a nulová hypotéza H0(2) k čiastkovej hypotéze č. 2:

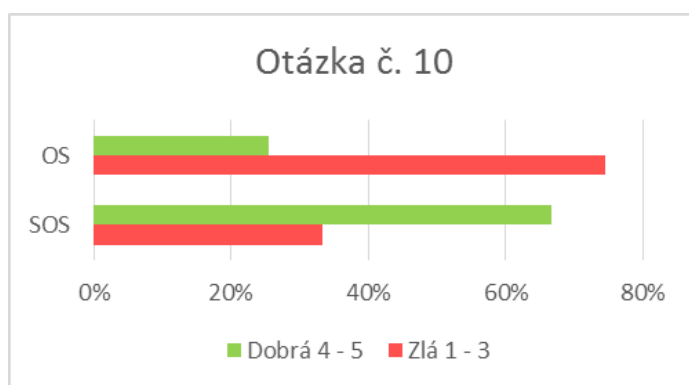
H1(2): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť kvalitu spolupráce medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(2): Nebude rozdiel v hodnotení kvality spolupráce medzi biologickými rodičmi a maloletým dieťaťom zvereným do osobnej starostlivosti a do striedavej osobnej starostlivosti.

Tabuľka 25: (Otázka číslo 10) Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	14	36	50
OS	44	15	59
Spolu	58	51	109

Graf 8: Rozdelenie v % (otázka 10)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 23,58$

Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že rodičia so striedavou osobnou starostlivosťou (SOS) majú lepšiu vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa, ako rodičia s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

- ČIASTKOVÁ HYPOTÉZA ZAMERANÁ NA KVALITU KOMUNIKÁCIE

H3: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite komunikácie medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Alternatívna hypotéza $H_1(3)$ a nulová hypotéza $H_0(3)$ k čiastkovej hypotéze č. 3:

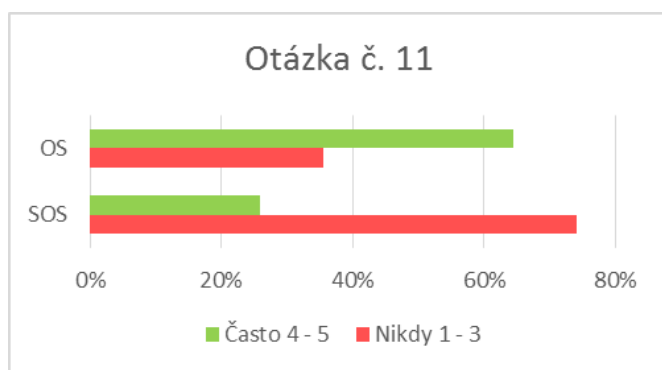
H1(3): Rodičia po zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti o maloleté dieťa budú hodnotiť svoju komunikáciu medzi sebou a s dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

H0(3): Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť komunikáciu druhého biologického rodiča s dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.

Tabuľka 26: (Otázka číslo 11) Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou komunikáciou konfliktné situácie?

	Nikdy 1 - 3	Často 4 - 5	Spolu
SOS	40	14	54
OS	21	38	59
Spolu	61	52	113

Graf 9: Rozdelenie v % (otázka 11)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 16,81$

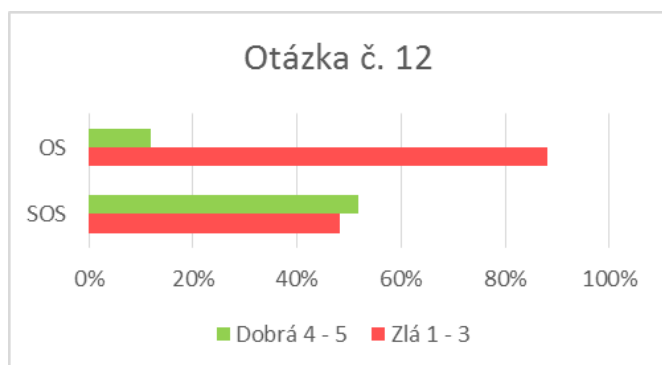
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že rodičia so striedavou osobnou starostlivosťou (SOS) riešia menej často s bývalým partnerom konfliktné situácie, ako rodičia s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 27: (Otázka číslo 12) Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	26	28	54
OS	52	7	59
Spolu	78	35	113

Graf 10: Rozdelenie v % (otázka 12)

Vypočítaná hodnota chi kvadrátu je $\chi^2 = 21,09$

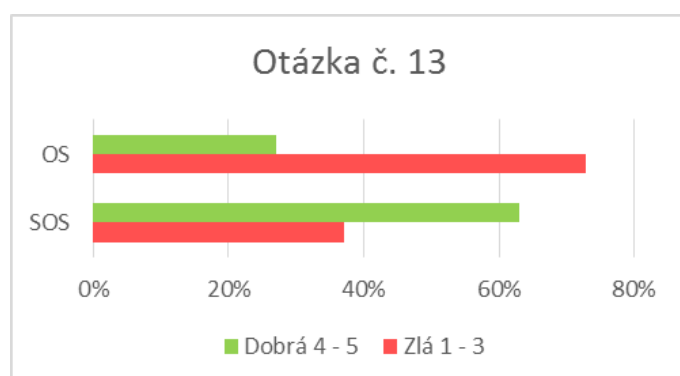
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že deti zverené rodičom do striedavej osobnej starostlivosti (SOS) vnímajú lepšie situáciu, že nežijú spoločne v jednej domácnosti so svojimi rodičmi, ako deti zverené rodičom s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 28: (Otázka číslo 13) Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	20	34	54
OS	43	16	59
Spolu	63	50	113

Graf 11: Rozdelenie v % (otázka 13)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 14,68$

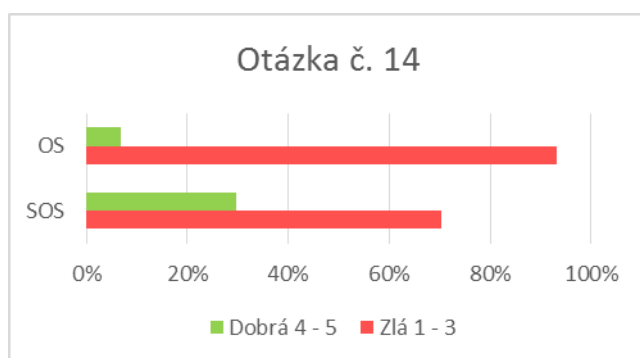
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že deti zverené rodičom do striedavej osobnej starostlivosti (SOS) vnímajú lepšie zmeny pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom, ako deti zverené rodičom s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 29: (Otázka číslo 14) Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na Vaše dieťa?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	38	16	54
OS	55	4	59
Spolu	93	20	113

Graf 12: Rozdelenie v % (otázka 14)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 10,11$

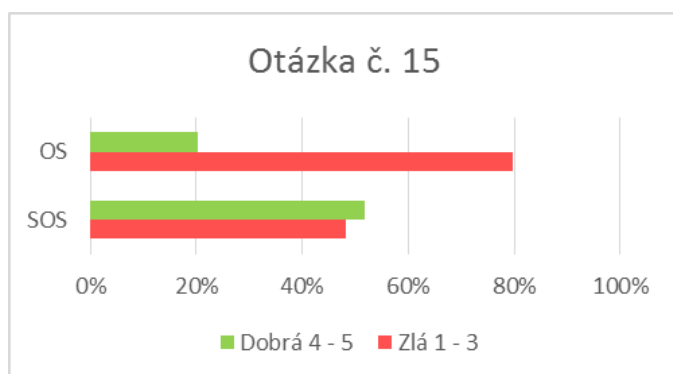
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazujú, že deťom ktoré boli zverené rodičom do striedavej osobnej starostlivosti (SOS) znášali lepšie obdobie rozvodu, ako deti zverené rodičom s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 30: (Otázka číslo 15) Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah Vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	26	28	54
OS	47	12	59
Spolu	73	40	113

Graf 13: Rozdelenie v % (otázka 15)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 12,24$

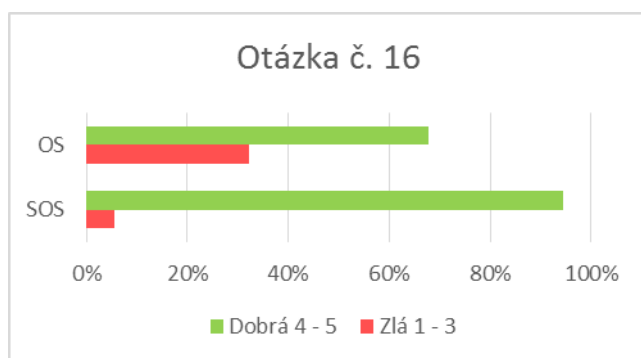
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledok testovania nám ukazuje, že deti zverené rodičom do striedavej osobnej starostlivosti (SOS) majú po rozvode lepší vzťah so svojou širšou rodinou, ako deti zverené rodičom s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 31: (Otázka číslo 16) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	3	51	54
OS	19	40	59
Spolu	22	91	113

Graf 14: Rozdelenie v % (otázka 16)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 12,77$

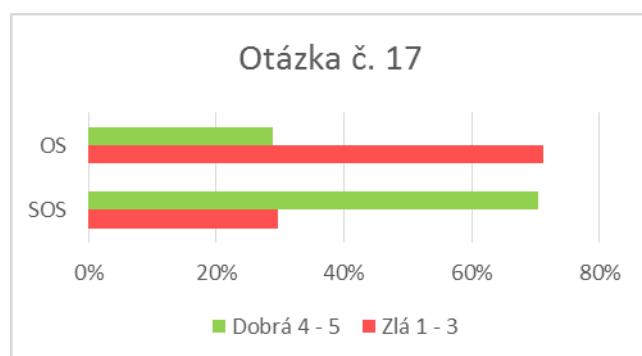
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledky testovania nám ukazujú, že deti zverené rodičom do striedavej osobnej starostlivosti (SOS) majú po rozvoze medzi sebou lepšiu kvalitu komunikácie, ako deti zverené rodičom s nariadenou osobnou starostlivosťou (OS).

Tabuľka 32: (Otázka číslo 17) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom?

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	16	38	54
OS	42	17	59
Spolu	58	55	113

Graf 15: Rozdelenie v % (otázka 17)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 19,49$

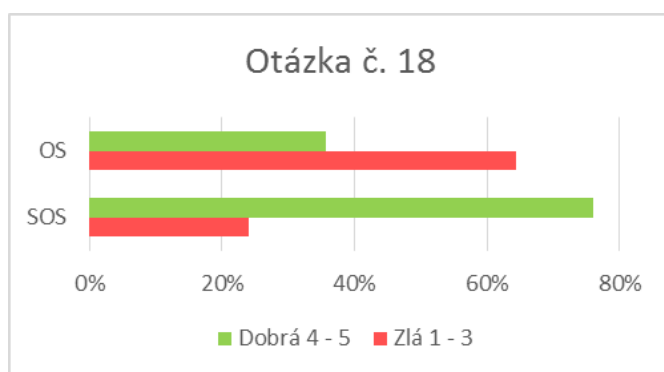
Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledky testovania nám ukazujú, že rodičia detí v striedavej osobnej starostlivosti (SOS) majú medzi sebou lepšiu kvalitu komunikácie, ako rodičia detí zverených do osobnej starostlivosti (OS).

Tabuľka 33: (Otázka číslo 18) Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom

	Zlá 1 - 3	Dobrá 4 - 5	Spolu
SOS	13	41	54
OS	38	21	59
Spolu	51	62	113

Graf 16: Rozdelenie v % (otázka 18)

Vypočítaná hodnota chí kvadrátu je $\chi^2 = 18,52$

Na hladine významnosti 5% nulovú hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znakov zamietame a prijímame hypotézu H_1 , ktorá nám hovorí, že tu určitá závislosť existuje.

Výsledky testovania nám ukazujú, že rodičia detí v striedavej osobnej starostlivosti (SOS) majú medzi sebou a dieťaťom lepšiu kvalitu komunikácie, ako rodiny kde je dieťa zverené do osobnej starostlivosti (OS).

4.2 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV

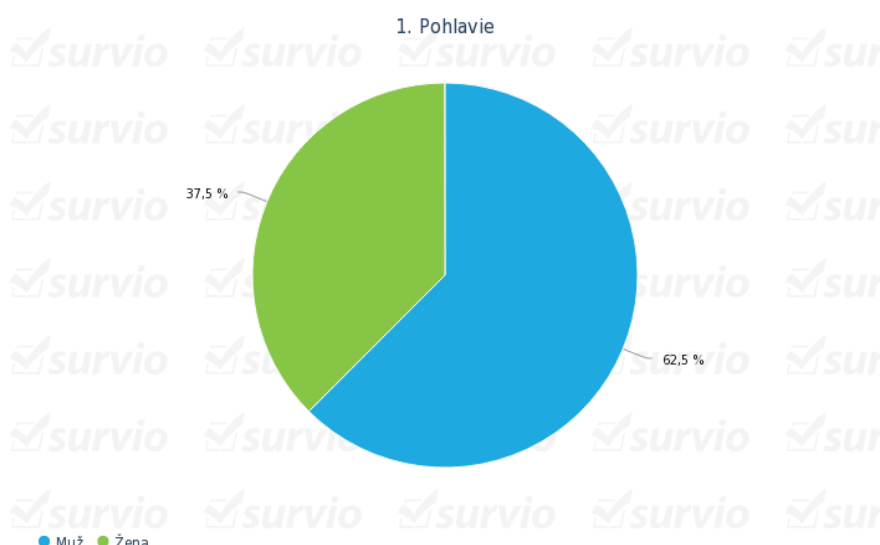
Naša hlavná hypotéza predpokladala, že rodiny v ktorých bolo dieťa zverené do inštitútu striedavej osobnej starostlivosti budú vykazovať lepšie hodnoty ako rodiny, kde bolo zverené dieťa do osobnej starostlivosti len jednému z rodičovi.

Opierali sme sa o tvrdenia výskumu z Nórska, že: *„Prevažná väčšina rodičov a detí z výskumu zvládla vytvoriť dobré a rovnocenné domovy pre deti. Tri štvrtiny rodičov má spolu priateľský vzťah, výborne navzájom spolupracujú a sú spolu často v kontakte. Ďalej sme zistili, že rodičia, ktorí praktizujú striedavú výchovu, na rozdiel od iných rodičov po rozchode, častejšie majú rozdelenú starostlivosť o dieťa úplne rovnako ako pri spolužití oboch rodičov. Delenie starostlivosti po rozchode rodičov nie je teda nič iné, než pokračovaním zavedeného rozdelenia práce ohľadom detí pri spolužití oboch rodičov“*. Kristin Skjorten (2007).

Keďže k podobným výskumom sme sa v rámci Slovenska a Čiech nevedeli dopracovať, rozhodli sme sa tvrdenia výskumu v našej praktickej časti diplomovej práce overiť. Podarilo sa nám to na vzorke 49 žien a 67 mužov z toho počet odpovedí z rodín v striedavej osobnej starostlivosti tvorilo 54 respondentov a počet respondentov, ktorí majú dieťa zverené do osobnej starostlivosti jednému z rodičovi odpovedalo 59 respondentov, 3 odpovedali za inú formu zverenia dieťaťa do starostlivosti. V rámci geografického rozdelenia odpovedalo celkovo 92 respondentov zo Slovenska a 24 respondentov z Čiech. Z hľadiska vzdelania – najviac respondentov celkovo 56 malo úplne stredoškolské vzdelanie, 53 respondentov malo vysokoškolské vzdelanie, 6 respondentov malo stredoškolské vzdelanie bez maturity, 1 respondent mal dokončené vzdelanie základnou školou. Pozitívny postoj k podobe porozvodovej starostlivosti o dieťa formou inštitútu striedavej osobnej starostlivosti malo až 96 opýtaných, 12 respondentov malo negatívny postoj a 8 respondentov sa nevedelo vyjadriť k téme.

K pozitívnemu postoju za striedavú osobnú starostlivosť, pokiaľ sú pre zverenie dieťaťa priaznivé predpoklady v rodine malo väčšina opýtaných respondentov. Za bolo celkovo 60 mužov a 36 opýtaných žien.

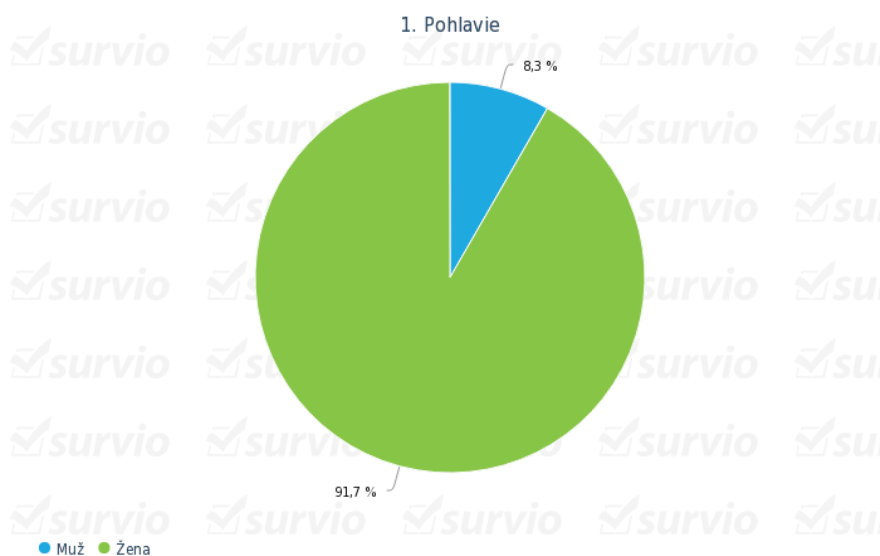
Graf 17: Pomer mužov a žien s pozitívnym názorom na SOS v % (otázka 6)

(Pomer mužov a žien s pozitívnym názorom na SOS)

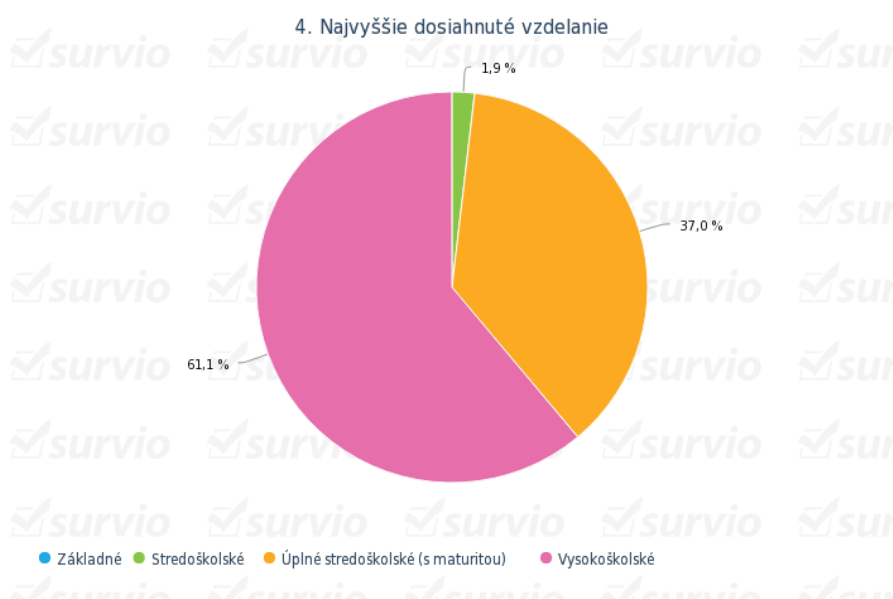
Negatívny postoj k zvereniu dieťaťa do inštitútu striedavej osobnej starostlivosti malo celkovo 11 žien a 1 muž.

Graf 18: Pomer mužov a žien s negatívnym názorom na SOS podľa pohlavia v % (otázka 6)

K téme sa nevedelo vyjadriť 6 mužov a 2 ženy.

Graf 19: Vzdelanie respondentov, ktorí mali dieťa v SOS v % (otázka 4)

(Vzdelanie respondentov v rámci zverenia dieťaťa do SOS)

Tabuľka 34 Indikátor výpočtu chí kvadrátu

INDIKÁTOR	VÝPOČET CHI KVADRÁTU
Vzťah medzi rodičom a dieťaťom od uplynutia rozvodu	$\chi^2 = 1,16$
Vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu	$\chi^2 = 17,95$
Vzťah s rodinou bývalého partnera/partnerky	$\chi^2 = 7,69$
Vzájomná spolupráca pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou	$\chi^2 = 19,37$
Časnosť riešenia konfliktných situácií medzi bývalými partnermi	$\chi^2 = 16,81$
Vnímanie dieťaťa jav, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti	$\chi^2 = 21,09$
Vnímanie dieťaťa na jav striedania domovov medzi biologickými rodičmi	$\chi^2 = 14,68$
Vnímanie dieťaťa po psychickej stránke na obdobie počas rozvodu	$\chi^2 = 10,11$
Vzťah dieťaťa so širšou rodinou po rozvode	$\chi^2 = 12,24$
Kvalita komunikácie medzi biologickým rodičom a dieťaťom	$\chi^2 = 12,77$
Kvalita komunikácie medzi bývalými partnermi	$\chi^2 = 19,49$
Kvalita komunikácie medzi dieťaťom a bývalými partnermi	$\chi^2 = 18,52$

DISKUSIA

Rekapitulujeme, že počas nášho výskumu sme porovnávali názory rodín v ktorých bolo dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti s názormi rodín kde bola nariadená osobná starostlivosť. Pre náš výskum sme si zvolili kvantitatívnu formu, ktorú sme podrobili chi kvadrátovému testovaniu. Odpovede sme získali pomocou nami vytvoreného dotazníka. Celkovo sa nám vrátilo 124 dotazníkov, pre neúplnosť odpovedí sme museli vyradiť 8 dotazníkov. Pracovali sme teda zo 116 odpovedí. Najviac respondentov odpovedalo zo Slovenska 92 a z Čiech 24. Pomer mužov bol 67 a 49 žien. Rodiny so striedavou osobnou starostlivosťou bolo 54, s nariadenou osobnou starostlivosťou 59, 3 respondenti zvolili iný druh starostlivosti.

Našou hlavnou hypotézou sme očakávali, že v rodinách v ktorých je po rozvode, respektíve rozchode partnerov zverené dieťa do striedavej osobnej starostlivosti budú jej členovia vykazovať lepšiu kvalitu vzťahovej previazanosti medzi sebou, ako členovia rodín, kde bola nariadená osobná starostlivosť o dieťa jednému z rodičovi.

Výskumná hypotéza (H1)¹ znela, že: *Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť vzťahy medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.*

Zvolenú hlavnú hypotézu sme testovali otázkami 7,8 a 9. Otázka 7 pre overenie hypotézy (H1) znela: Ako by ste podľa Vás zhodnotili Váš vzťah s dieťaťom od uplynutia rozvodu? Otázka 8: Ako by ste podľa Vás zhodnotil/a Váš vzťah s bývalým partnerom/partnerkou od uplynutia rozvodu? Otázka 9: Ako by ste podľa Vás zhodnotil/a Váš momentálny vzťah s rodinou Vášho bývalého partnera/partnerky?

Štatisticky významné rozdiely sme zistili pri všetkých troch kladených otázkach. Pri stanovení hladiny signifikancie 5% sme namerali pri hlavnej hypotéze (H1) hodnoty: $\chi^2 = 1,16$; $\chi^2 = 17,95$ a $\chi^2 = 7,69$. **Z uvedených výsledkov nášho výskumu sa nám potvrdila hlavná hypotéza, z ktorej vyplýva že rodičia, ktorí majú dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti hodnotia kvalitu vzťahov medzi sebou lepšie.**

Podľa výskumov realizovaných v rodinách s nariadenou striedavou osobnou starostlivosťou v USA vyplynulo, že: Matky, ktoré praktizujú striedavú osobnú starostlivosť, majú so svojím bývalým manželom skúsenosť, že je chápaný a pomáha im; rešpektujú z tohto dôvodu viac jeho otcovské schopnosti. (Shiller, 1986).

Čiastkovými hypotézami sme overovali kvalitu spolupráce a kvalitu komunikácie.

Výskumná hypotéza zameraná na kvalitu spolupráce (H2) znela: *Rodičia po rozvode so striedavou osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa budú hodnotiť kvalitu spolupráce medzi biologickými rodičmi a dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.*

Zvolenú čiastkovú hypotézu (H2) sme ďalej podrobili testovaniu, kde sme v hypotéze H2 (1) tvrdili, že: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite spolupráce medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

Naše tvrdenie sme testovali otázkou číslo 10, ktorá znela: Ako podľa Vás hodnotíte vzájomnú spoluprácu pri starostlivosti o dieťa s bývalým partnerom/partnerkou? Výsledok testovania nám vyšiel $\chi^2 = 19,37$. **Na základe uvedenej skutočnosti konštatujeme, že sa nám aj druhá hypotéza potvrdila. Z nej vyplýva, že rodičia v SOS majú medzi sebou lepšiu kvalitu spolupráce.**

Čiastkovou hypotézou (H3), ktorá bola zameraná na **kvalitu komunikácie** sme tvrdili, že: Budú existovať signifikantné rozdiely v kvalite komunikácie medzi dieťaťom a jeho biologickými rodičmi pri zverení dieťaťa po rozvode do striedavej osobnej starostlivosti a zverení dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov.

V pracovnej hypotéze H3 (1) sme predpokladali, že: *Rodičia po zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti o maloleté dieťa budú hodnotiť svoju komunikáciu medzi sebou a s dieťaťom lepšie, ako rodičia po rozvode so zvereným dieťaťom do osobnej starostlivosti.*

Pre overenie hypotézy sme podrobili testovaniu otázky od čísla 11 po číslo 18. Kde sme pri hladine signifikancie 5% namerali tieto hodnoty: Pri otázke číslo 11: Ako často riešite s bývalým partnerom/partnerkou komunikáciou konfliktné situácie? Nám vyšla hodnota $\chi^2 = 16,81$; pri otázke číslo 12: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa situáciu, že jeho rodičia nežijú spolu v jednej domácnosti? Bola nameraná hodnota $\chi^2 = 21,09$; pri otázke číslo 13: Ako podľa Vás vníma Vaše dieťa zmenu pri striedaní domovov pri styku s biologickou matkou alebo otcom? Nám vyšla hodnota $\chi^2 = 14,68$; pri otázke číslo 14: Ako veľmi z Vášho pohľadu vplývalo po psychickej stránke obdobie rozvodu na Vaše dieťa? Hodnota $\chi^2 = 10,11$; pri otázke číslo 15: Zmenil sa podľa Vášho názoru vzťah Vášho dieťaťa po rozvode so širšou rodinou? Hodnota $\chi^2 = 12,24$; pri otázke číslo 16: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a dieťaťom? Hodnota $\chi^2 = 12,77$; pri otázke číslo 17: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami a partnerom?

Hodnota $x^2 = 19,49$; pri otázke číslo 18: Ako by ste podľa Vás zhodnotili kvalitu komunikácie medzi Vami, partnerom a dieťaťom? Bola nameraná hodnota $x^2 = 18,52$. **Všetky odpovede, ktoré sme podrobili testovaniu, nám potvrdili aj tretiu (H3) čiastkovú hypotézu a to, že rodičia so zvereným dieťaťom v SOS majú medzi sebou lepšiu kvalitu komunikácie.**

V rámci výskumnej časti našej diplomovej práce sa nám potvrdili všetky tri stanovené hypotézy v prospech striedavej osobnej starostlivosti, ktoré boli zamerané na: kvalitu vzťahov, kvalitu spolupráce a kvalitu komunikácie.

Predpokladáme, že pre voľbu inštitútu striedavej osobnej starostlivosti pristupujú viac členovia rodín, ktorí mali medzi sebou kvalitu komunikácie už pred samotným rozvodom veľmi dobrú a vedeli sa spolu dohodnúť. Z nášho výskumu vyplynulo, že deti zverené do SOS sú vystavené v minimálnej miere odluke jednému z rodičovi, na rozdiel od detí zverených do výhradnej starostlivosti len jednému rodičovi.

Deti sú aj po rozvode vystavené neustálym konfliktom ktorý prebieha medzi rodičmi a širšou rodinou. Napp Peters (1988) uvádza, že konfliktné situácie v rodinách jednoznačne ovplyvňujú psychický vývoj detí, pričom rizikovým faktorom je konfliktnosť vzťahov medzi rodičmi po ich rozchode.

Z nášho výskumu vyplynulo, že vzťahy medzi biologickými rodičmi a bližšou rodinou ochladli, napriek tomu sa však väčšina rodičov dokáže povzniesť a spolupracovať pokiaľ ide o dieťa. Matejček, Dytrich (1994) uvádzajú, že: Rozvodom rodičov často dochádza k narušeniu vzťahov dieťaťa so starými rodičmi, tetami a širším príbuzenstvom. Stráca zázemie, ktoré preňho znamená pocit bezpečia a istoty.

Z výskumu ďalej vyplynulo, že dieťa zverené do striedavej osobnej starostlivosti vníma lepšie striedanie domovov u mami a otca a skutočnosť, že rodičia už ďalej spolu nežijú s ním v jednej domácnosti. Výsledky poukazujú aj na fakt, že rodičia detí zverených do SOS majú medzi sebou lepšie vzťahy a spoluprácu.

K nášmu výsledku sa prikláňajú aj spomínané štúdie 33 výskumov uskutočnených od roku 1982 do roku 1999, ktoré porovnávali adaptáciu dieťaťa v striedavej osobnej starostlivosti po rozvode rodičov a detí, ktoré boli zverené do výhradnej starostlivosti jednému z rodičovi (vrátane porovnania s deťmi z úplných, nerozvedených rodín). V rámci sledovanej adaptácie detí autor vymedzil dimenzie ako: celková adaptácia, emocionálna, behaviorálna adaptácia, rodinné vzťahy, školská výkonnosť, vyrovnanie sa s rozvodom a sebavedomie dieťaťa. Výsledky výskumu prišli k záveru, že adaptácia detí v striedavej osobnej starostlivosti sa

nelíši od detí v úplných rodinách. Uvádza tiež, že deti v striedavej osobnej starostlivosti na rozdiel od zverených detí do výhradnej starostlivosti jednému z rodičov boli významne lepšie adaptované vo všetkých skúmaných premenných. (Bausermann, 2002).

Ďalšia štúdia o striedavej osobnej starostlivosti bola vytvorená Nórsnym inštitútom pre výskum spoločnosti, kde deti odpovedali, že dvojité bývanie im nespôsobuje žiadne problémy. Cítia sa rovnako doma na oboch miestach a že si želajú mať dve bydliská, aby mali bližší kontakt s oboma rodičmi. Výsledky ukazujú, že štyria z piatich rodičov sú toho názoru, že striedavá výchova funguje dobre pre dieťa. Rovnaký počet tvrdí že striedavá výchova je dobrá aj pre nich samotných a z prevažnej väčšiny mali pozitívne skúsenosti s touto formou starostlivosti. (Tyl, 2007).

Vyhodnotenie výskumu

Výskum sme uskutočnili na malej vzorke respondentov v porovnaní so svetovými výskumami. Dovoľujeme si však tvrdiť, že nami zistené výsledky výskumu sa zhodujú so svetovými výskumami, ktoré v diplomovej práci citujeme. Nami realizovaný výskum ukázal v zmysle zvolených hypotéz, že striedavá osobná starostlivosť je pre dieťa a pre rodičov lepšia. Zaujímavé by bolo robiť podobný výskum priamo s deťmi. Rodičia často nevidia do detskej duše. Z tohto dôvodu je na mieste odborná pomoc. Sociálny pracovník, pokiaľ badá určité zmeny v správaní dieťaťa, mal by upovedomiť orgány, skúmať rodinné pozadie a podobne. Sme presvedčení, že nie vždy je možné zveriť dieťa do striedavej osobnej starostlivosti. Jednak z hľadiska veku a taktiež v rodinách so známkami patológie v správaní a jednaní. Častokrát sa dieťa stáva rukojemníkom medzi svojimi rodičmi. Deti vnímajú obdobie rozvodu, rozpadu rodiny veľmi citlivo. V neskoršom veku môže viesť strata stability a zázemia k psychickým poruchám, úteku, blokom, pomočovaniu a podobne. Myslíme si, že je v prvom rade na rodičoch aby zvážili všetky okolnosti a pristupovali predovšetkým citlivo k deťom, počas tohto ťažkého obdobia. Dôležité je vytvoriť stabilné zázemie a poskytnúť deťom čo najväčšiu istotu. Netreba však zabúdať ani na psychickú pohodu a pomoc pre rodičov samotných. Nie každý rodič sa vie v dostatočnej miere vysporiadať s tak ťažkou životnou zmenou. Myslíme si, že úlohou sociálneho pracovníka je poskytnúť správne informácie a odporúčania, prípadne interdisciplinárnu odbornú pomoc.

Odporúčania pre prax

Po realizovaní nášho výskumu a s porovnaním výsledkov výskumov z iných krajín, názorov rôznych autorov a odborníkov predkladáme naše odporúčania pre prax:

- Aby bývalí partneri v čase rozvodu uprednostňovali komunikáciu, odborné poradenstvo a pomoc formou poradensko-psychologických služieb, ktoré poskytuje napríklad aj ÚPSVaR,
- Aby v čase rozvodu sa zamerali aj na služby mediátora,
- Aby sa pri riešení porozvodovej starostlivosti o maloleté dieťa do inštitútu striedavej osobnej starostlivosti zaviedla do praxe tzv. „rodičovská dohoda“.

K rodičovskej dohode sa prikláňa i Inštitút psychoterapie a socioterapie, ktorý v roku 2011 vydal pre ÚPSVaR odborné stanovisko k striedavej osobnej starostlivosti, v ktorom sa uvádza, že rodičovská dohoda je dôležitá z viacerých hľadísk:

- a) fakt, že ju rodičia dokážu spoločne naformulovať, znamená, že dokážu spolu komunikovať a sú schopní sa v záujme dieťaťa spolupracovať,
- b) pri koncipovaní dohody musia rodičia zväžiť všetky možné aspekty fungovania striedavej osobnej starostlivosti, sú „prinútení“ rozmyšľať o mnohých praktických a každodenných situáciách a dohodnúť sa na tom, ako ich budú riešiť (financie, nákupy, darčeky, tábory, dovolenky, choroby, veci, ktoré sú principiálne zakázané – napr. neprimerané pozeranie TV, sledovanie nevhodných programov v TV, trávenie času pri počítači podľa dohovorených pravidiel, spôsob striedania, teda to, kedy, kde a ako si druhý rodič prevezme dieťa, aké veci si bude nosiť od jedného k druhému, a ktoré bude mať v oboch domácnostiach, ako sa rodičia budú informovať o tom, čo sa v živote dieťaťa deje, ako budú riešiť výchovné problémy, a pod.),
- c) aj napriek tomu, že rodičovská dohoda nemusí byť právne záväzným dokumentom, je to dobrá opora v prípadoch, keď chce jeden z rodičov meniť pravidlá.

- Aby v rodičovskej dohode bol zakotvený aj „prekrývací čas“, s ktorým sa stretávame v zahraničí pri striedavej osobnej starostlivosti. Ide o čas, kedy ho maloleté dieťa trávi spoločne s oboma biologickými rodičmi niekde na neutrálnom území ako je cukráreň, park, či reštaurácia.

Odborníci Lozsi, Dobšovič, Kmentová (2011, s. 3) popisujú hlavný význam „prekrývacieho času“ takto: *„hlavným motívom tohto opatrenia by bolo, aby rodičia spolu sedeli za jedným stolom a rozprávali sa o tom, čo dieťa zažilo, čo ho trápi, na čo sa treba sústrediť, na čo dávať pozor. Pre dieťa je dôležité, aby videlo, že rodičia spolu komunikujú, získava tak signály, že rodičia nie sú nepriatelia, a že obaja sú pre neho bezpečným prostredím“* (zdroj ÚPSVaR)

- Aby bolo vždy vypočuté dieťa, jeho názor. Zohľadniť a preskúmať všetky odpovede za aj proti zvereniu do striedavej starostlivosti. Zohľadniť všetky faktory ako sú prostredie, či okolnosti. Je potrebné mať na zreteli, že každé dieťa je individuálne a jedinečné. Odporúčame spolupracovať interdisciplinárne s odborníkmi z rôznych profesií ako psychológmi, sociálnymi pracovníkmi, pedagógmi a podobne. Pri rozhodovaní súdu využívať všetky dostupné metódy, aby konečné rozhodnutie zverenia dieťaťu bolo pre jeho prospech a blaho,
- Aby sa po rozvode a zverení maloletého dieťaťa či už do striedavej starostlivosti, alebo osobnej starostlivosti sledovala takzvaná „psychická kondícia“ dieťaťa formou väčšej spolupráce s pedagógmi na školách, či škôlkach,
- Aby rodičia nezaťahovali deti do rozvodu, a aby vzájomne chovali úctu voči sebe a neohovárali sa, neútočili na seba a to hlavne nie pred dieťaťom,
- Aby rodičia nepoužívali dieťa ako nástroj pomsty, ale umožnili mu mať rovnocenný vzťah ako s otcom, tak aj s matkou a širšou rodinou,
- Aby rodičia nevydierali, ani nemanipulovali s dieťaťom vo svoj vlastný prospech. Neposielali ho s odkazmi, ktoré má povedať otcovi, alebo mame. Nezistovali a nerozoberali prostredníctvom dieťaťa súkromie druhého partnera,
- Aby rodičia viedli svoje dieťa k príkladom zodpovednosti a čestnosti a dávali mu tak pozitívny základný kameň výchovy pre ich vlastnú rodinu.

ZÁVER

Rodina je stále považovaná za jednu z najdôležitejších životných hodnôt. Spoločnosť sa snaží rodinu podporovať a chrániť prostredníctvom sociálnej politiky štátu, pomáha vytvárať vhodné podmienky pre jej fungovanie. V súčasnosti sme svedkami čoraz častejšie, že manželstvo sa nie vždy dá zachrániť. Rozvody sa stali v našom okolí každodennou skutočnosťou. Sú sprevádzané rôznymi emóciami a zanechávajú aj svoje následky. Deti na to zväčša najhoršie doplácajú. Sprevádzajú ich pocity hnevu, beznádeje, neistoty a strachu. Rodičia sú tí, ktorí ich celý život sprevádzali, o ktorých sa mohli oprieť, spoľahnúť, tí ktorým dôverovali. Boja sa straty, ktorá zväčša po rozvode prichádza. Či už ide o stratu domova, rodiča, zázemia alebo blízkej rodiny. Stabilita rodiny sa rozvodom mení, je otrasená. Rodina sa dostáva do novej situácie, nastávajú rôzne problémy ako finančné, bytové a iné. V tomto období často aktérom chýbajú základné informácie o riešení ich problémov. Z tohto dôvodu je na mieste sociálny pracovník, ktorý poskytne odborné poradenstvo, alebo pomoc osobne, alebo sprostredkované cez mediátora, sociálneho pedagóga, psychológa a podobne. Pomoc môže nastať už pred samotným rozvodom, prípadne v čase kedy sa nad rozvodom ešte len zamýšľajú. Dopady rozvodu môžeme pozorovať na sociálnom správaní detí počas rozvodu, po rozvode aj v ich hlbokej dospelosti. Neriešené vnútorné konflikty detí vedú k problematickým postojom, presvedčeniam a komunikačným vzorcom, ktoré neskôr často nevedomky opakujeme. Je v záujme normálneho života detí z rozvedených rodín, ako i samotných rozvádzajúcich sa, aby im bola poskytnutá včas odborná pomoc odborníkov. Je to rovnako i v záujme spoločnosti, ktorej sú členmi, aby spoločnosť podporovala skôr zmierovanie, než deštrukciu vzťahov.

Rodičia by mali za svoje rozhodnutie rozchodu, respektíve rozvodu nie byť aj patričnú zodpovednosť. Dieťa má právo vedieť čo sa deje, je potrebné citlivo ho o tejto skutočnosti informovať. Pripravovať ho na zmenu pomaly a primerane jeho veku. Dôležitá je neustála komunikácia aj medzi partnermi. Príprava na toto rozhodnutie, plánovanie a nenechať konečné rozhodnutie na súd. Dieťa nie je majetok o ktorý sa musíme byť, o dieťa sa musíme postarať. Rodičia by mali zvážiť všetky možnosti a nájsť vhodné a to najlepšie riešenie nielen pre seba, ale hlavne pre to najcennejšie ich spoločné dieťa. Forma porozvodovej starostlivosti zverenia dieťaťa striedavo obom rodičom, prípadne rôzne rozloženie pomeru striedania starostlivosti o dieťa je predovšetkým pozitívne v tom, že dieťa neprichádza o stratu mamy ani otca. Pokiaľ je striedavá osobná starostlivosť dobre fungujúca a správne

nastavená, môže sa stať tou najcennejšou pre budúcnosť ich dieťaťa. Pokiaľ má dieťa nastavené dobre vzťahy s otcom aj s mamou, rodičia sú ochotní napriek osobným nezhodám spolu komunikovať, naďalej spoločne viesť a starať sa o dieťa, je na mieste zvážiť túto formu porozvodovej starostlivosti. Vzťahy, ktoré získa takto s oboma rodičmi, ho budú sprevádzať počas celého života a ďalej počas jeho vývinu a dospelosti. Striedavá osobná starostlivosť sa však nedá aplikovať automaticky na zverenie dieťaťa v každej rodine. Je potrebné ku každému dieťaťu a rodine pristupovať individuálne a oboznámiť sa s pozadím rodinného prostredia. Domnievame sa, že je dôležitá spolupráca aj so školou, či materskou školou. Vedia nám dať spätnú väzbu ako sa dieťa správa v kolektíve, ako spolupracuje v čase, keď nie je s rodičmi. Rodičia by sa mali naučiť vzájomne sa informovať a radiť sa spolu pri dôležitých životných krokoch, ktoré sa týkajú ich dieťaťa.

Našou diplomovou prácou sme sa snažili dať do pozornosti inštitút striedavej osobnej starostlivosti ako jednu z foriem zverenia dieťaťa po rozvode rodičov. Z výsledkov výskumov realizovaných vo svete a v našej diplomovej práci, ktoré pozitívne reagujú na spomínaný druh starostlivosti si myslíme, že je stále striedavá starostlivosť nedostatočne využívanou formou v súdnej praxi.

Snom každého dieťaťa je vyrastať v úplnej a láskyplnej rodine. Mat' otca aj mamu. Oboch, ktorí mu poskytujú vzor, oporu, stabilitu a zázemie. Miesto, ktoré volá domov, kam sa môže vždy vrátiť. Rodičov, s ktorými bude vedieť riešiť rôzne dôležité témy počas svojho života. Snahou nás a spoločnosti by z tohto dôvodu nemalo byť napomáhanie pri rozdeľovaní aj keď bývalých rodín, ale práve naopak ich stmelenie a súdržnosť. Dieťa bude to, čo ich bude už navždy spolu spájať.

Veríme, že sme obsah aj tému diplomovej práce dostatočne naplnili. Dúfame, že naše odporúčania pre prax, ktoré sme ponúkli po vyhodnotení nášho výskumu spolu s poznatkami zo sveta, nájdu svoje uplatnenie a pomôžu tak priniesť pozitívne zmeny pre rodičov a ich deti.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ADAMCOVÁ, L. 2011. Súdna znalkyňa o striedavej starostlivosti. In *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa. Zborník odborných materiálov, rád, informácií a praktických skúseností o spoločnej porozvodovej starostlivosti o dieťa*. [online]. 2011, s. 103-104. [citované 2015-03-22]. Dostupné na internete: <<http://docplayer.net/1832667-Striedava-starostlivost-o-deti-strana-1.html>>.
- BAKALÁŘ, E. a kol. 2006. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
- BAUSERMAN, R. 2002. *Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: a meta-analytic review*. Journal of Family Psychology. [online]. [citované 2017-02-02]. Dostupné na internete: <http://www.prohuman.sk/files/zbornik_RK_manzelstvo_dnes_2010.pdf>.
- BOGDAN, E. 2011. Striedavá starostlivosť o deti – odpovede a otázky. In *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa. Zborník odborných materiálov, rád, informácií a praktických skúseností o spoločnej porozvodovej starostlivosti o dieťa*. [online]. 2011, s. 26-29. [citované 2015-02-05]. Dostupné na internete: <<http://docplayer.net/1832667-Striedava-starostlivost-o-deti-strana-1.html>>.
- BOGUSCH, J. – NOVÁKOVÁ, M. 2015. Co je Cochemský model / Cochemská praxe? In *Cochem.cz*. [online]. 2015, 3 s. [citované 2015-03-23]. Dostupné na internete: <<http://cochem.cz/index.php>>.
- BUTTIGLIONE, R. 2004. Citácia o manželstve. 5.10.2004 v Európskom parlamente. [online]. [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete: <<https://issuu.com/usmevakodar/docs/131001110944-e2f5901d95bc4ff59854490c2ca9a6fb>>.
- DE MAN, J. P. 2009. *Zájem dítěte v rozvodové praxi*. [online]. Edegem : Evropský ústav pro zájmy dítěte (Institut européen pour l'intérêt de l'enfant), 2009, 17 s. [citované 2015-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.iustin.cz/files/deman2009.pdf>>.
- Dohovor o právach dieťaťa – plné znenie. 1989. [online]. 2007. [citované 2015-03-02]. Dostupné na internete: <<http://www.unicef.sk/sk/prava-deti/dohovor-text>>.
- DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

- ĎURČEK, J. 2011. Striedavá osobná starostlivosť (SOS) a rodová rovnosť. In HAVRLOVÁ, D. (ed.). *Striedavá starostlivosť a rovnoprávne rodičovstvo. Zborník z panelovej diskusie*. [online]. Bratislava, 2011, s. 53-67. [citované 2015-03-24]. Dostupné na internete: <<http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Zbornik.pdf>>.
- ĎURKOVIČ, L. 2011. Milé čitateľky, milí čitatelia. In *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa. Zborník odborných materiálov, rád, informácií a praktických skúseností o spoločnej porozvodovej starostlivosti o dieťa*. [online]. 2011. s. 2-3. [citované 2013-02-05]. Dostupné na internete: <<http://docplayer.net/1832667-Striedava-starostlivost-o-deti-strana-1.html>>.
- DVOŘÁKOVÁ, V. 2015. Bakalárska práca. *Rozvod manželstva a striedavá rodičovská starostlivosť*. Bratislava. VŠZaSP sv. Alžbety. 2015
- EĽKOVÁ, L. - DEREVJANÍKOVÁ, Š. 2013. Striedavá osobná starostlivosť z pohľadu sociálneho pracovníka. In HARDY, M. - BRIŠŠÁKOVÁ, J. – MÁTEL, A. *Rodinná politika na Slovensku a v európskej únii. Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2013. ISBN 978-80-8132-084-2, s. 82-89.
- EUROPEAN JUSTICE. 2016. *Föräldraansvar – Sverige*. [online]. [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete: <https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-302-se-en.do?clang=sv>.
- FILADELFIOVÁ, J. 2005. Demografická situácia a správanie rodín vz. verejná politika v SR. In *Sociológia. Časopis Sociologického ústavu*. [online]. č. 5, 2005, roč. 37. [citované 2015-03-05]. Dostupné na internete: <<http://www.sav.sk/journals/uploads/020610271.pdf>>.
- GABURA, Ján. 2006. *Sociálna práca s rodinou*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006. 60 s. ISBN 978-80-89256-32-7.
- GABURA, J. 2005. *Sociálne poradenstvo*. Bratislava : Občianske združenie SP, 2005. 221 s. ISBN 80-89185-10-X.
- HATÁR, C. – LOHINOVÁ, N. 2005. Vplyv rodiny na deviantné správanie detí a mládeže. In *Rodina na prelome tisícročia. Zborník referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 2005*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2005. ISBN 80-8050-914-X, s. 282-284.

- HOLUBOVÁ, B. 2011. Aktívne otcovstvo a inovatívne verejno-politické opatrenia na jeho podporu. In HAVRĽOVÁ, D. (ed.). *Striedavá starostlivosť a rovnoprávne rodičovstvo. Zborník z panelovej diskusie*. [online]. Bratislava, 2011, s. 25-41. [citované 2015-03-24]. Dostupné na internete: <<http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Zbornik.pdf>>.
- HRONCOVÁ, J. 2010. Slovenská rodina v kontexte transformačných a integračných premien. In VIŠŇOVSKÝ, Ľ., HRONCOVÁ, J. a kol. *Slovenská rodina v kontexte transformačných premien*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2010, s. 8- 27. ISBN 978-80-557-0034-2.
- HURTAJ, M. 2015. *Zverenie mal. dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti rodičov*. [online]. [citované 2017-03-22]. Dostupné na internete: <<http://www.hurtaj.sk/zverenie-mal-dietata.html>>.
- INŠTITÚT PSYCHOTERAPIE A SOCIOTERAPIE. 2011. *Odborné stanovisko k striedavej osobnej starostlivosti*. [online]. [citované 2017-03-22]. Dostupné na internete: <http://www.stemojirodictia.upsvar.sk/attachments/article/38/Striedava%20osobna%20starostlivost_SOS_2011_IPS.pdf>.
- JAKLOVÁ, H. 2009. Střídavá péče - situace v ČR. In *Forum 50 %*. [online]. 2009. [citované 2015-03-22]. Dostupné na internete: <<http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>>.
- JÁN PAVOL II. 1994. *Gratissimam sane. Apoštolský list rodinám*. [online]. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1994. 44 s. [citované 2015-04-08]. Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/gratissimam-sane>>.
- JAY FOLBERG. 1991. *Join Custody and Shared parenting*. The Guilford press. N.Y. London. ISBN 0-89862-481-9.
- KATUŠA, M. a kol. 2014. *Vývoj obyvateľstva v Slovenskej republike a krajoch v roku 2013*. Bratislava : ŠÚ SR, 2014, 149 s., ISBN 978-80-8121-309-0.
- KOLAJOVÁ, M. 2011. Komunálna sociálnoprávna ochrana detí v systéme práva. In HARDY, M. – DUDÁŠOVÁ, T. – VRANKOVÁ, E. – HRAŠKOVÁ, A. *Sociálna patológia rodiny. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. ISBN 978-80-8132-000-2, s. 178-189.

- KRAUS, B. 2012. Sociálna patológia ako problém súčasnej spoločnosti. In *Sociálna prevencia*, ISSN 1336-9679, 2012, roč. VII., č. 1, s. 4-5.
- Krst knihy – Si moje dieťa. 2014. [online]. Bratislava, 25.11.2014. [citované 2015-03-21]. Dostupné na internete: <<http://www.striedavka.sk/index.php>>.
- KUSÁ, J. 2010. Striedavá starostlivosť o deti. In *Empatia*, č. 2, 2010, roč. XVII. ISSN 1335-8624, s. 8-13.
- LACA, S. 2011. Rodina ako primárne prostredie v spoločnosti. In *Prohuman*. [online]. 22.11.2011, 12 s. [citované 2015-03-05]. Dostupné na internete: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/rodina-ako-primarne-prostredie-v-spolocnosti>>, ISSN 1338-1415.
- LIGA OTCOV. 2011. Deklarácia rovnoprávneho rodičovstva. In *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa. Zborník odborných materiálov, rád, informácií a praktických skúseností o spoločnej porozvodovej starostlivosti o dieťa*. [online]. 2011. s. 193-196. [citované 2015-03-05]. Dostupné na internete: <<http://docplayer.net/1832667-Striedava-starostlivost-o-deti-strana-1.html>>.
- MATĚJČEK, Z. – DYTRYCH, Z. 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha : Grada Publishing, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- MATOUŠEK, O. et al. 2003. *Metódy a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastnené profesionály a rodiny* / Oldřich Matoušek a kol. Praha: Portál, 2015. 256 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
- MENDELOVÁ, E. 2014a. Súčasná postmoderná rodina a vnútro-rodinná deľba práce. In *Sociální pedagogika / Social Education*. [online]. č. 1, 2014, roč. II., s. 11-21. [citované 2015-02-23]. Dostupné na internete: <http://soced.cz/studie_sucasna-postmoderna-rodina-a-vnutrorodinna-delba-prace-2/>, ISSN 1805-8825.
- MYDLÍKOVÁ, J a kol. 2013. *Príručka o syndróme CAN*. [online]. Bratislava : ÚPSVaR, 2013. 136 s. [citované 2015-03-15]. Dostupné na internete: <http://www.upsvar.sk/buxus/docs/SSVaR/SPODaSK/Prirucka_CAN_NP_DEI.pdf>.
- NAPP-PETERS, A. 1988. *Scheidungsfamilie - Interaktionsmuster und kindliche Entwicklung*. 1988. Kohlhammer. 96 s. ISBN-13: 9783170066229
- NORGE. 2017. *Divorce*. [online]. [citované 2017-03-20]. Dostupné na internete: <https://www.norge.no/en/life_situation/divorce>.

- NOVÁK, T. 2000. *Rodičovské judo – dítě během rozvodového řízení*. Praha: GradaPublishing, spol. s r.o. 92 s. ISBN 80-247000-2-6.
- NOVÁK, T. 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, T. 2013. *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál 2013. 168s. ISBN 978-80-262-0342-1
- OLÁH, M. – ROHÁČ, J. 2008. *Sociálno-právna ochrana detí a sociálna kuratela*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. 256 s. ISBN 978-80-89271-35-1.
- OLÁH, M. 2016. *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa, „cochemská prax.“* Nadlak: Ivan Krasko 2016, 221 s. ISBN 978-973-107-106-0
- ONDREJKOVIČ, P. – MAJERČÍKOVÁ, J. 2006. *Zmeny v spoločnosti a zmeny v rodine – kontinuita a zmena*. In SOCIOLOGIA. Časopis Sociologického ústavu SAV, 2006. ISSN 0049 – 1225, č. 1, 2006, roč. 38, s. 5-30.
- ORENDÁČ, P. – VRÁNKOVÁ, E. 2013. *Školské a záverečné práce - ako na to?* Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, n.o. 2013. ISBN 978-80-89535-11-8.
- PIETRUCHOVÁ, O. 2011. *Rovnoprávne rodičovstvo ako cesta k rodovej rovnosti*. In HAVRĽOVÁ, D. (ed.). *Striedavá starostlivosť a rovnoprávne rodičovstvo. Zborník z panelovej diskusie*. [online]. Bratislava, 2011, s. 7-20. [citované 2015-03-24]. Dostupné na internete: <<http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/Zbornik.pdf>>.
- POUPĚTOVÁ, Š. 2009. *Netrapte se po rozvodu*. Praha : Grada, 2009. 176 s. ISBN 978-80-247-2046-3.
- RÚFUS, Milan. *Modlitba za rodičov*. [online]. [citované 2015-02-05]. Dostupné na internete: < <https://frauellie.wordpress.com/2011/09/09/nove-modlitbicky/> >.
- SATIROVÁ, V. 1994. *Kniha o rodině*. Praha: Institut Virginie Satirové, 1994. 349 s.
- SHILLER, V. M. 1991. *Loyalty conflicts and family relationships in latency boys*. A comparison of joint and maternal custody. *Journal of Divorce*, 9(4), (1986b), 17-38.
- SCHAVEL, M. 2013. Sociálne poradenstvo. In MÁTEL, A, SCHAVEL, M. a kol. *Teória a metódy sociálnej práce I*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce, 2013. [online]. [citované 2015-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/teoria-a-metody-socialnej-prace>>.
- STRIEDAVKA. 2007. *Empirická studie o střídavé výchově*. TS nórskej vlády. 25.1.2007 [online]. [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete:

- <<http://www.striedavka.sk/index.php/english?id=77:empiricka-studie-o-stridave-vychove&catid=47:blog-odborne-informacie>>.
- STRIEDAVKA. 2017. *Striedavá starostlivosť vo Švédsku*. [online]. [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.striedavka.sk/index.php/odborne-informacie/93-striedava-starostlivost-vo-vedsku.html>>.
- SMIKOVÁ, E. 2011. *Diet'a z rozvedenej rodiny*. [online]. [citované 2017-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.striedavka.sk/index.php/rodicovstvo-na-internete?id=124>>.
- SMITH, H. 2004. *Děti a rozvod*. Praha : Portál, 2004. 183 s. ISBN 80-7178-906-2. ISBN 978-80-971445-1-7.
- SVERIGE. 2017. *Školka ve Švédsku*. Förskola/Dagis. [online]. [citované 2017-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.sverige.cz/skolka-ve-svedsku-forskola-dagis/>>.
- SWEEDEN. 2016. *Children in Sweden*. [online]. [citované 2017-03-04]. Dostupné na internete: <<https://sweden.se/society/children-and-young-people-in-sweden/>>.
- ŠPAŇHELOVÁ, I. 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha : Grada Publishing, 2010. 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- STRIEDAVKA. 2011. *Cochemský model - účinná pomoc dětem a rodičům při rozvodu*. [online]. 2011. [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete: <http://www.striedavka.sk/01_custom_content/letaky/CM_zalozka_297x105_CZ_SK_TISK.pdf>.
- TOMÁNEK, P. 2015. *Rozvod ako krízové obdobie rodiny a jeho vplyv na správanie detí*. In PEDAGOGIKA.SK. Trnava : Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV, 2015. ISSN 1338 – 0982, č. 1, 2015, roč. VI., s. 44-61.
- TOMKOVÁ, J., BRAXATORISOVÁ E. *Škola a rozvod rodičov*. Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o., 2014. 184s. ISBN 970-80-8140-127-5
- TYL. Z. 2006. *Prehľad výskumov o striedavej starostlivosti*. [online]. 2014, 2015, 2016 [citované 2017-03-25]. Dostupné na internete: <www.striedavka.sk/01_custom_content/DenSOS_FruwirthSK.pp>.
- ÚPSVaR. 2017. *Sociálnoprávna ochrana detí - zverenie detí do starostlivosti jednému z rodičov a do striedavej osobnej starostlivosti*. [online]. 2014, 2015, 2016 [citované 2017-03-22]. Dostupné na internete: <http://www.upsvar.sk/vysledky-vyhľadavania.html?page_id=242&search=striedava+osobna+&x=0&y=0>.
- ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY BRATISLAVA. *Plné znenie normy o vykonávaní funkcie kolízneho opatrovníka*. [online]. Bratislava: ÚPSVaR,

2017. 22 s. [citované 2017-03-22]. Dostupné na internete: <http://www.upsvar.sk/buxus/docs/Plne_znenie_normy_o_koliznom_opatrovnikovi.pdf>.
- ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2017. *Činnosť referátov poradensko-psychologických služieb*. [online]. [citované 2017-03-22]. Dostupné na internete: <http://www.upsvar.sk/buxus/generate_page.php?page_id=13517>.
- VODIČKA, J. 2011. Střídavá výchova v Evropě – prezentácia. In *Striedavá osobná starostlivosť o dieťa. Zborník odborných materiálov, rád, informácií a praktických skúseností o spoločnej porozvodovej starostlivosti o dieťa*. [online]. 2011, s. 44-56. [citované 2015-03-22]. Dostupné na internete: <<http://docplayer.net/1832667-Striedava-starostlivost-o-deti-strana-1.html>>.
- WARECKI, W. 2008. *Być zakochanym*. Warszawa: wydawnictwo Księża Marianów, 2008, ISBN 978-83-7502-187-5
- WEITZMAN, Lenore, J. 1985. *The divorce revolution*. The Free Press, N.Y. USA. 1985. ISBN 0-02-934711-4 pbk.
- Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z o rodine a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákona NR SR č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon NR SR č. 217/2010 Z. z., ktorým sa dopĺňa Zákon o rodine č. 305/2005 Z.Z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- ZOLYOMIOVÁ, P. 2010. Transformácia spoločnosti a poruchy vybraných funkcií rodiny. In VIŠŇOVSKÝ, Ľ., HRONCOVÁ, J. a kol. *Slovenská rodina v kontexte transformačných premien*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2010, s. 178-185. ISBN 978-80-557-0034-2.